

NOI DIRECȚII ÎN ȘTIINȚA ISTORICĂ CONTEMPORANĂ A MOLDOVEI. REZULTATE ȘI PERSPECTIVE

Lilia Zabolotnaia

După prăbușirea Uniunii Sovietice, odată cu obținerea independenței, în fostele republici sovietice s-a stabilit o perioadă caracterizată de istorici drept perioadă de tranziție de la un regim totalitar la unul democratic. În fiecare dintre republici perioada de tranziție s-a desfășurat în conformitate cu caracteristicile și legitățile interne și era determinată atât de particularitățile național-istorice de dezvoltare, cât și de factorii externi. Cu toate acestea, vom remarca trăsăturile comune ale sindromului post-sovietic – în primul rând, un val de lucrări consacrate istoriei naționale și naționalizarea istoriei în toate țările CSI.

În al doilea rând, o caracteristică a epocii contemporane este, de asemenea, faptul că știința istorică parcurge o etapă dureroasă de reevaluare a multor fapte și fenomene, au avut loc schimbări în istoria național-conceptuală, s-au modificat accentele politice în cercetarea istorică. Problemele de renaștere națională au devenit principala sarcină a istoricilor.

În al treilea rând, o importanță fundamentală în știința istorică contemporană îl are factorul de extindere a cercetărilor istorice. Începând cu mijlocul anilor '90, la hotarul dintre milenii, a apărut o serie de lucrări (teze, articole, monografii, culegeri de documente etc.), orientate spre noile tendințe, prooccidentale, ale istoriei: antropologia istorică, istoria intelectuală, istoria individului, istoria gender etc. Dezvoltarea noilor domenii a fost posibilă și datorită tinerei generații de istorici. Rotația legitimă a interesului istoricilor pentru aceste investigații a condus la consecințe semnificative în plan metodologic – o abordare interdisciplinară, de căutare a sintezei prin varietate, metoda istorico-culturală etc. Noua istorie socială e cercetată nu din perspectiva mișcărilor sociale, ci prin prisma antropologismului istoric. Omul, modul său de gândire și comportamentul, stilul de viață, spiritualitatea, mentalitatea și viața cotidiană au devenit subiecte de cercetare, iar

metoda antropologică și-a ocupat locul în centrul problemei istoriei umane.

În ultimele decenii a apărut o serie de lucrări (teze, articole, culegeri) referitoare la probleme puțin studiate în istoriografia națională:

- Criza conștiinței medievale în Moldova în a doua jumătate a sec. XVII - începutul sec. al XVIII-lea. Studiul proceselor socio-culturale tranzitorii din Moldova în a doua jumătate a sec. al XVII-lea - începutul sec. al XVIII-lea la nivelul mentalității colective.
- Caracteristicile și particularitățile identității naționale. Formarea conceptului de identitate națională. Tipuri de mentalități din perspectivă istorică.
- Istoria perioadelor de tranziție și a comunităților lor în Republica Moldova la diferite etape (până în prezent).
- Viață cotidiană și mentalitate în mediul urban al Principatului Moldovei (mijl. sec. al XVII - mijl. sec. al XVIII-lea).
- Imaginea vieții și morții, imaginea corpului și sufletului. Impactul factorilor externi (dominția otomană și altele) asupra mentalității.
- Istoria elitelor. Politicile imperiale. Problema violenței ca discurs politic în spațiul public românesc în epoca medievală și modernă timpurie.
- Antropologia puterii. Construcțiile culturale sovietice și transformarea spațiului cultural.
- Demografia socială, istoricul familiei, tendințele dezvoltării istorice a familiei, evoluția sistemului relațiilor de familie și societatea, aspecte ale vieții de familie.
- Problematika feminină și gender. Statutul juridic al femeilor, statutul social și comunitar al femeilor, istoria emancipării femeilor.
- Istoria familiei din perspectiva studiilor de gen.

Istoria perioadelor de tranziție și a comunităților lor în Republica Moldova la diferite etape (până în prezent)

Una dintre primele lucrări în domeniul noilor direcții de cercetare istorică din Republica Moldova a fost teza de doctorat a lui Virgiliu Bîrlădeanu: *Criză de conștiință medievală în Țara Moldovei la finele secolului al XVII-lea - începutul secolului al XVIII-lea*. Studiul s-a axat pe cercetarea proceselor socio-culturale tranzitare din Moldova în a doua jumătate a sec. a XVII-lea - înc. sec. al XVIII-lea, examinându-se procese, forme și structuri ale mentalităților colective în epoca de „declin” a Evului Mediu în Principatul Moldovei, exprimate atât la nivelul maselor, cât și la nivelul elitelor sociale și intelectuale. Rezultatele studiului și-au găsit reflectare într-o serie de lucrări ale autorului (Bîrlădeanu 1996, 76-82; Bîrlădeanu 1997, 22-29; Bîrlădeanu 1998, 23-27; Bîrlădeanu 1999, 119-123; Bîrlădeanu 2000, 33-40; Bîrlădeanu 2001a, 23-28; Bîrlădeanu 2001b, 38-42; Бырладяну 2004, 61-66; Bîrlădeanu 2004, 47-55). Colaborator al Institutului de Istorie, AȘM, dr. Virgiliu Bîrlădeanu, își realizează cercetările în domeniul istoriei culturale, direcția de cercetare *Mentalități și identități colective în perioade de tranziție* (Bîrlădeanu 2007, 108-118; Bîrlădeanu, Pawelec, Vashchenko 2008, 35-46; Bîrlădeanu 2008, 95-115; Бырладяну 2010, 15-20; Bîrlădeanu 2011, 544-561; Bîrlădeanu 2013a, 591-421; Bîrlădeanu, Cojocaru 2013, 877-887; Bîrlădeanu 2013b, 36-55). Este co-editorul revistei științifice internaționale „*Interstitio. East European Review of Historical and Cultural Anthropology*” și membru al colegiului de redacție al revistelor științifice „*Crossroads Digest. The Journal for the Studies of Eastern European Borderland*” (Vilnius, Lituania), membru al Seminarului de Antropologie Culturală de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din or. Cluj-Napoca (România), membru al Societății de Antropologie Culturală din România (2010) și al Asociației Sud-Est Europene de Antropologie (InSEA). A elaborat și predat cursurile „*Antropologie socio-culturală*”, „*Istoria și Teoria Mentalităților Colective*” (Bîrlădeanu 2001c), „*Istoriografie Universală*”. Actualmente își desfășoară activitățile de predare la Universitatea Europeană Umanitară din Vilnius (Lituania), precum și la Universitatea din Tartu (Estonia).

Caracteristicile și particularitățile identității naționale. Formarea conceptului de identitate națională. Tipuri de mentalități din perspectivă istorică

La sfârșitul anilor '90 în istoriografia națională o atenție specială a fost acordată temelor de istorie a mentalităților. Astfel, Angela Lisnic, în baza unor considerente pragmatice, în lumina regândirii teoretice a materialului educațional, a elaborat o serie de programe educaționale și analitice (Lisnic 2002a; Lisnic 2003), care au ca obiect de studiu următoarele aspecte: conștiința națională (Lisnic 2000a, 41-44; Lisnic 2004a, 446-450), reprezentările mitice (Lisnic 2001, 327-332; Lisnic 2002b, 139-141; Lisnic 2002c, 35-38) și religioase, formate în diferite perioade istorice (Lisnic 2005a, 167-189). O atenție deosebită a fost acordată problemelor legate de memoria istorică și reprezentări sociale formate în diferite perioade istorice și diferite evenimente istorice, care au avut loc în regiunea dată în secolele XIX-XX.

Pentru o cercetare mai profundă a aspectelor acestei tendințe, cercetătoarea a încercat să identifice baza izvoristică (Lisnic 2004b, 117-121) și abordările teoretice necesare studiilor (Lisnic 2006a, 65-71; Lisnic 2006b, 66-69). Pentru a examina problemele propuse în noua interpretare, autoarea a folosit conceptele teoretice care sunt prezentate în istoriografia occidentală de după anii '60 ai secolului XX. În special, utilizarea abordării pluridisciplinare, permite autoarei de a publica o serie de articole de natură analitică (Lisnic 2005a, 167-189), trăgând o serie de concluzii cu privire la formarea mentalității poporului Moldovei în secolele XIX-XX:

- studiul mentalității, ca subiect de cercetare istorică, vine din diferite interpretări teoretice ale acestui domeniu științific;
- evenimente istorice din secolul al XIX-lea au afectat identitatea națională a populației locale și au condus la imaginea difuză a identității naționale (Lisnic 1999, 129-130; Lisnic 2000, 41-44; Lisnic 2004a, 446-450);
- în procesele de formare a reprezentărilor spațiale ale locuitorilor din regiune în sec. al XIX-lea un rol însemnat l-au jucat reprezentările medievale (Lisnic 2004a, 446-450);
- de exemplu, imaginile simbolice, formate în secolul al XVI-lea despre Ștefan cel Mare, au

fost modificate și purtau amprenta timpului istoric. Imaginea domnului a fost cultivată ca un simbol al renașterii naționale și identității naționale până în prezent (Lisnic 2005b, 89-94).

Cercetările în acest domeniu sunt semnificative nu numai ca un obiect de studiu științific, dar sunt, de asemenea, necesare pentru utilizarea practică la cursuri universitare pentru studenții instituțiilor umanitare.

Viața cotidiană și mentalitate în mediul urban a Principatului Moldovei (mijl. sec. al XVII - mijl. sec. al XVIII-lea)

Un loc aparte revine lucrărilor semnate de Alina Felea. Gama de cercetare acoperă istoria Moldovei din Evul Mediu târziu și perioada modernă timpurie (mijl. sec. al XVII-lea - mijl. sec. al XVIII-lea). Direcțiile principale ale activității sale științifice sunt următoarele:

- mentalitatea și viața cotidiană în mediul urban din Principatul Moldovei;
- mentalitatea și viața cotidiană în societatea aristocratică;
- imaginea vieții și morții, imaginea corpului și sufletului;
- rolul și locul testamentului în mentalitatea colectivă;
- impactul unor factori externi (influență poloneză, dominația otomană în viața cotidiană și formarea mentalității).

Studiile Alinei Felea se înscriu în rândul cercetărilor de antropologie istorică, care se bazează pe principiile metodologice elaborate de Școala Analelor și de urmașii acesteia. Cercetătoarea nu se limitează la hotarele geografice ale Moldovei și face o paralelă cu țările din Europa de Sud-Est, Centrală și de Est. Drept surse sunt documente inedite din arhivele Moldovei și României, documente editate, informații ale cronicarilor și călătorilor străini etc.

Domeniile ei de cercetare se referă la viața cotidiană (Felea 2000a, 76-85, Felea 2007a, 387-389), la mentalitate, istoria familiei (Felea 2012a, 381-388; Felea 2012c, 127-138; Феля 2012b, 426-429; Феля 2011, 264-270; Felea 2013b, 42; Felea 2012b, 159-173; Felea 2013c, 384-400).

Un grup separat de surse pentru studiul mentalității și vieții cotidiene sunt testamentele, care reflectă viața de zi cu zi a societății, starea spiri-

tuală a testatorului și temeiul legal de moștenire. Potrivit Alinei Felea, testamentele elaborate în Moldova, prin formă și conținut, au fost o continuare a tradiției bizantine și au avut o tradiție comună cu Polonia, Rusia, Țara Românească și Transilvania (Felea 2011d, 177-184; Felea 2011b, 73-85; Феля 2012a, 58-62; Felea 2013a, 72-82; Felea 2011c, 165-184; Felea 2012e, 161-170; Felea 2011a, 44-59; Феля 2012c, 227-234; Felea 2012d, 46-47; Felea 2006, 429-436; Felea 2007e, 27; Felea 2008, 20-29; Felea 2007c, 25-29; Felea 2007d, 79-90).

Perioada secolelor XVII-XVIII este numită în istoriografia națională „de tranziție” de la Evul Mediu la epoca modernă, când sunt vizibile schimbări în percepția lumii, în special în reprezentările boierilor, apoi și în ale orășenilor și negustorilor. În urma cercetărilor s-a constatat că mijl. sec. al XVII-lea este timpul luxului și trecerii de la modelul cultural bizantin la modelul cultural otoman, o tranziție care se reflectă în stilul de viață, în maniera de a se îmbrăca, în moralitate. Până la mijlocul secolului al XVII-lea, tot mai pronunțată este adoptarea ideilor occidentale, stilul de viață și de îmbrăcăminte. Aceasta este perioada barocă, epoca de opinii dinamice asupra vieții și a lumii. Viața părea un scurt moment de fericire, care era tot timpul expus la pericole. În același timp, un sentiment al fricii a condus la elevația „momentului morții”, care a fost considerat ca fiind un ultim examen înaintea evlaviei (Felea 1999, 66-74; Felea 2000b, 47-50; Felea 2007b, 257-292).

În baza surselor scrise ale epocii, cercetătoarea a studiat imaginea despre corp și suflet, a vieții între soartă și pericol și a ajuns la concluzia că, în perioada cercetată, reprezentarea corpului uman se făcea în baza conceptului creștin despre lume, conform căruia Omul este creația lui Dumnezeu, creat după chipul lui și asemănarea Lui (Felea 2003).

Istoria elitelor. Politicile imperiale. Problema violenței ca discurs politic în spațiul public românesc în epoca medievală și modernă timpurie

Istoria elitelor a fost una dintre problemele tabuizate de istoriografia marxistă în perioada sovietică, din care cauză revenirea la această tematică amplă devenea imperioasă în anii Independenței. Virgil Pâslariuc în cercetările sale a abordat problema evoluției elitelor pre-moderne, cu precăde-

re focusându-se pe relațiile dintre factorii decizionali din Țara Moldovei în secolul al XVI-lea (Pâslariuc 1996-1997, 1-18; Pâslariuc 1999, 240-244; Pâslariuc 2005a, 11; Pâslariuc 2005b, 294).

Extinderea ariei tematice de către autor a fost posibilă grație lărgirii bazei documentare prin atragerea surselor non-narative, dar și amplificării substanțiale a grilei de lectură prin ameliorarea chestionarului, împrumutat din disciplinele conexe ale Istoriei, cu precădere din Antropologie. Astfel, examinând Puterea ca un sistem de relații ample între indivizi, grupuri sau societăți, au fost atacate problema rețelelor de influență în societatea moldovenească din timpul lui Ștefan cel Mare (Pâslariuc et al. 2004), dar și problema complicatelor relații din zona construcției identitare, fie prin abordarea complicatelor relații cu alteritatea la nivel etnic (Pâslariuc 2006a, 12-13), fie prin receptarea unor modele de natură cultural-istorică în secolul al XVI-lea (Pâslariuc 2003, 50-56).

Provocat de discuțiile purtate atât în comunitatea academică, cât și în spațiul public privind rolul și funcționarea miturilor în conștiința istorică românească, Virgil Pâslariuc a dedicat o serie de investigații originilor acestora, luând ca studiu de caz figura controversată a domnului moldovean Ioan vodă (1572-1574) (Pâslariuc 1998, 52-58; Pâslariuc 2006b, 62-82; Pâslariuc 2009a, 54-110).

Politicile imperiale au constituit altă pistă de cercetare, fiind analizate în alte câteva contribuții, care au vizat natura raporturilor dintre Centru și Periferie în Basarabia (Pâslariuc 2009b, 5-40; Pâslariuc 2012a). Pe de altă parte, interesul istoricului s-a fixat și asupra cercetării istoriei locale, cu precădere a Chișinăului (Pâslariuc 2002b, 1-6; Pâslariuc 2011a, 211-216; Pâslariuc 2011b, 223-240) și diseminării acestor rezultate în spațiul public (Pâslariuc 2011c, 42-45; Pâslariuc 2011d).

Una din direcțiile de cercetare predilectă în ultimii ani a constituit-o problema violenței ca discurs politic în spațiul public românesc în epoca medievală și modernă timpurie. Abordarea este efectuată în două registre majore. Primul vizează percepția violenței directe, fizice, în societatea moldovenească medievală, fie în forma justificării cruzimii din rațiuni ideologice pe timpul lui Ștefan cel Mare (Pâslariuc 2011-2012), fie problema mutilărilor corporale în lupta pentru Putere în secolul al XVI-lea (Pâslariuc 2001, 260; Pâslariuc 2002a, 95-109; Pâslariuc, Dragnev 2002, 42-43).

Cel de-al doilea registru scrutează fenomenul din perspectiva violenței indirecte, simbolice, manifestată în epocă. Problema impunerii unor modele comportamentale de către Stat în perioade de tranziție de la un regim de dominație politică la altul a avut la bază o abordare micro-istorică ca metodă, prin oscilarea scării de observație a fenomenului Puterii în Basarabia proaspăt anexată la Imperiul Rus (Pâslariuc 2009c, 8-36). Tot la acest capitol menționăm cercetarea evoluției unor concepte-cheie pentru violența simbolică cum ar fi „tirania” (Pâslariuc 2006c, 69-85), direct legată de cruzimea guvernării, și cel de felonie, „trădare”, așa cum a fost perceput în Moldova secolelor XIV-XVI (Pâslariuc 2012b).

Antropologia puterii. Construcțiile culturale sovietice și transformarea spațiului cultural

Cercetătorul științific Marius Tăriță are ca obiect de studiu istoria RSS Moldovenești în perioada anilor 1944-1964 (antropologia puterii). Printre problemele abordate în studiile publicate un loc special în ocupă următoarele:

- politicile partidului promovate la nivel de CC al PC (b) din Moldova (Tăriță 2011), inclusiv în sfera învățământului, atât a celui școlar (Tăriță 2012a), cât și a celui de partid, dar și politica de cadre la nivel local (cazul raionului Lipcani)
- aspecte care sunt legate de antropologia puterii;
- construcțiile culturale sovietice și transformarea spațiului cultural – ideologia de partid și forjarea literaturii (Tăriță 2012b; Tăriță 2012c), conflictele din mediul scriitoricesc (Tăriță 2013a) și lupta contra cosmopolitismului (Tăriță 2012d);
- evenimentele anilor 1940 – sovietizarea, colectivizarea, munca forțată, „ridicările”, deportările de populație în mărturiile orale ale locuitorilor din satele din nordul Basarabiei și al Bucovinei (Tăriță 2013b; Tăriță 2013c; Lopata, Mastyka, Tarita 2013).

Cercetările lui M. Tăriță pot fi încadrate în curentul ce se ocupă de istoria culturală (Cultural History) – în cadrul căruia accentul este pus nu atât pe evenimentele propriu-zise, ci pe modul de gândire și pe cauzele structurale care au condus la aceste evenimente și sunt motorul lor. În acest sens, autorul a valorificat, pe lângă surse generale accesibile de presă, documente din arhivele

de partid și ale uniunilor de creație, iar în unele cazuri și discuții săptămânale ale lucrătorilor de partid, din educație și ale scriitorilor din RSSM. Această perspectivă, ce ține de cotidianul vieții de partid sau al literaților, are menirea să plaseze accentul de pe marile evenimente, devenite stereotipuri, pe atmosfera de zi cu zi pe segmente scurte de timp. Aceasta permite urmărirea politicii nomenclaturii sovietice, nu doar la nivel oficial, ci și prin luarea în considerație a discuțiilor interne, a manifestărilor de cumetism/clan (аșa-numита групповщина) și conflictelor acute.

În deceniul cuprins între anii 1944-1954, în republică au fost formate instituții și legături interinstituționale care au jucat un rol important în viața republicii atât în perioada sovietică, cât și după proclamarea independenței. Documentele valorificate arată că Uniunea Scriitorilor sovietici de la Moscova, dincolo de eforturile depuse, nu a reușit să își înregimenteze și să influențeze pe lungă durată organizația similară de la Chișinău. În cazul RSSM, numărul scriitorilor, raportat la populație, era mai ridicat decât în alte părți din URSS, iar scriitorii erau mai mult implicați în activitățile sovietică și de partid, de la ziare, la radio, în instituțiile de cercetare și altele, și mai puțin se ocupau de literatură. Aceasta a condus la aceea că timp de aproape un deceniu a fost amânată editarea scriitorilor clasici și nu a fost elaborată o concepție clară privind limba literară.

Un capitol aparte îl constituie interacțiunea oamenilor de creație cu reprezentanții partidului, la numeroase ședințe, la care se adoptau rezoluții ce nu se respectau, agenda zilei fiind repetată cu aceleași subiecte peste o anumită perioadă de timp.

Însăși perioada 1944-1954 rămâne deschisă în continuare pentru cercetări care urmează să desfășoare publicului interesat antropologia puterii în RSS Moldovenească, intersectarea vieților de partid și culturale, consecințele acestui fapt pentru masele largi.

Demografia socială și istorică

Un loc aparte în știința moldovenească contemporană îl ocupă problema demografică. În special, demografia socială și istorică, demografia rurală și istoria populației, istoria familiei, evoluția relațiilor de familie, tendințele de dezvoltare istorică a familiei, aspecte ale vieții de familie etc.

În ultimul deceniu, unul dintre cercetătorii cei mai asidui ai subiectului este Tudor Ciobanu.

Gama tematică a cercetărilor sale științifice implică mai multe componente de studiu al populației din teritoriul dintre Prut și Nistru la sfârșitul secolului XVIII - prima treime a secolului al XIX-lea. O atenție specială se acordă câtorva direcții:

- raportul dintre numărul total al populației prezentat în surse oficiale și documentele ecleziastice (Ciobanu 2002, 26-31; Ciobanu 2006b, 74-78);
- Particularitățile evoluției demografice a diferitelor categorii sociale (Ciobanu 2007, 139; Ciobanu 2013a, 421-430);
- structura societății după vârstă și gen (Ciobanu 2001, 20-26);
- problema concordanței sexelor; dinamica natalității și mortalitatea (Ciobanu 2006a, 139-150);
- mortalitatea infantilă; natalitatea și mortalitatea în timpul epidemiilor, sistemul de carantine în Basarabia, metodele tradiționale de tratament (Ciobanu 2005, 35-45; Ciobanu 2013b, 283-289);
- Natalitatea și mortalitatea în timpul războaielor; familia, relațiile maritale, căsătoriile interconfesionale (Ciobanu 2006c, 29-39);
- evoluția istorico-demografică a unor comunități locale (Ciobanu, Ciobanu 2009, 330-448).

Studiile lui Tudor Ciobanu se bazează pe diferite surse: recensămintele populației din 1772-1773, 1774, 1803, 1817, precum și documente din arhivele Moldovei și României. Pentru a studia problemele natalității, mortalității, vârstă căsătoriților etc., acestea au fost cercetate în baza cărților metricale, una dintre sursele puțin cunoscute și valoroase ale epocii. Bazându-se pe ansamblul datelor, autorul a întocmit tabele tematice și grafice. Coeficienții demografici se bazează pe utilizarea unor formule, care corespund metodelor moderne de investigare. În procesul de analiză științifică și sistematizare a materialului documentar, autorul, pentru prima dată în istoriografia națională, a ajuns la următoarele concluzii:

- în partea centrală a regiunii dintre Prut și Nistru, la sfârșitul secolului XVIII - prima treime a secolului al XIX-lea, numărul populației în sursele ecleziastice (cei care au și cei care nu au fost la spovedanie, declarații cu privire la starea parohiilor și enoriașilor etc.) s-a dovedit a fi mai mare decât în recensămintele oficiale;

- în raport cu numărul membrilor într-o familie din mediul rural, s-a constatat că, în medie, cele mai mari familii erau ale preoților și ale slujitorilor bisericilor, și mai puțin numeroase în rândul contribuabililor obișnuiți;
- calculul coeficienților natalității și mortalității au arătat cum au influențat numărul populației Basarabiei. În anii normali, rata mortalității în rândul copiilor până la un an a fost foarte mare, spre deosebire de perioada epidemiei de holeră;
- în timpul epidemiilor era înaltă rată mortalității în rândul populației apte de muncă, dar rata de deces a bărbaților era mai mare decât în rândul femeilor și al copiilor.

Unul dintre specialiștii în domeniul demografiei sociale este Constantin Ungureanu, care se specializează în cercetarea istoriei Bucovinei în perioada stăpânirii austriece (1774-1918). În 1997 a susținut teza de doctorat *Evoluția etno-demografică a Bucovinei în perioada 1774-1850*. Este autorul a două monografii consacrate istoriei Bucovinei (Ungureanu 2003a; Ungureanu 2007). În colaborare cu Ion Popescu, a elaborat un studiu istorico-statistic despre populația din teritoriul actual al regiunii Cernăuți în perioada 1774-1940 (Ungureanu 2009a). A publicat peste 90 de studii și articole științifice, consacrate în principal istoriei Bucovinei în perioada stăpânirii austriece, editate în reviste de specialitate și culegeri de articole din Republica Moldova, România, Ucraina, Austria (Ungureanu 2003d, 225-236). A beneficiat, prin concurs, de mai multe burse de cercetare și documentare în Germania și Austria. În perioada 2008-2010 a colaborat în cadrul proiectului științific internațional *Cadastrul austriac din Bucovina și Carintia la mijlocul sec. al XIX-lea*, fiind angajat la Universitatea din Innsbruck, Austria.

O bună parte din studiile sale sunt consacrate cercetării evoluțiilor demografice din Bucovina la sfârșitul sec. al XVIII-lea - începutul sec. XX. Pe parcursul acestor cercetări, Constantin Ungureanu a investigat mai detaliat aspecte precum: structura etnică a populației, situația economică, socială și culturală a Bucovinei la începutul perioadei de stăpânire austriacă (Ungureanu 1996, 7-19); procesele migraționiste din Bucovina, în special în perioada administrației militare (1774-1786) și în primele trei decenii de administrație galițiană (Ungureanu 1997, 5-18); colonizarea

Bucovinei, cauzele și necesitatea înfăptuirii acestor colonizări, specificul colonizării diferitor etnii în Bucovina (Ungureanu 1999, 127-144); structura confesională a populației Bucovinei, forma de organizare și activitate a diferitor comunități religioase (Ungureanu 2004a, 23-36); evoluția structurii etnice, sociale și a îndeletnicirilor locuitorilor Bucovinei (Ungureanu 2003c, 7-21; Ungureanu 2004b, 71-86).

O altă direcție de cercetare a lui Constantin Ungureanu este sistemul de învățământ din Bucovina în perioada stăpânirii austriece. În cadrul Institutului de Istorie, el a publicat o monografie dedicată învățământului primar din Bucovina și a elaborat un studiu despre învățământul secundar din Bucovina în secolul al XIX-lea - începutul secolului XX. În prezent, el cercetează Universitatea din Cernăuți în perioada austriacă (1875-1918). Pe parcursul realizării cercetărilor asupra sistemului de învățământ, Constantin Ungureanu a urmărit scopul de a investiga mai detaliat următoarele: sistemul de învățământ din Bucovina în perioada administrației militare (1774-1786), galițiene (1786-1849) și a autonomiei provinciale (1849-1918) (Ungureanu 2005b, 7-28; Ungureanu 2008a, 379-394); activitatea școlilor primare, a gimnaziilor pentru băieți, liceelor pentru fete și a școlilor reale (Ungureanu 2012a, 147-177); sistemul de învățământ multinațional și activitatea principalelor școli secundare din Bucovina, îndeosebi din perioada autonomiei provinciale (Ungureanu 2008b, 50-71; Ungureanu 2009c, 113-134; activitatea inspectorilor școlari provinciali și districtuali (Ungureanu 2006b, 23-37); nivelul științei de carte a populației Bucovinei la sfârșitul stăpânirii austriece, în comparație cu alte provincii locuite de români (Ungureanu 2005a, 75-101); învățământul primar și secundar din Bucovina în comparație cu alte provincii austriece și cu alte teritorii, locuite de români (Ungureanu 2006a, 109-130); școlile primare și secundare din Bucovina în ajunul Primului Război Mondial (Ungureanu 2005c, 83-95); Universitatea din Cernăuți în perioada 1875-1918 (Ungureanu 2003e, 93-103).

Cercetătorul Constantin Ungureanu a publicat o serie de articole cu referire la evoluțiile etno-demografice din teritoriul actual al regiunii Cernăuți (Ungureanu 2011, 79-95), din Transnistria (Ungureanu 2003f, 114-142; Ungureanu 2012b, 131-144) sau sudul Basarabiei (Ungureanu 2006c, 16-23), pe parcursul secolelor XIX-XX. În cadrul

unui proiect științific internațional, a investigat Cadastrul austriac, realizat în Bucovina la mijlocul secolului al XIX-lea, fiind publicate și câteva studii la acest subiect (Ungureanu 2009b, 113-129).

Istoricul Constantin Ungureanu a elaborat mai multe studii despre situația social-politică și culturală din Bucovina (Ungureanu 2002, 97-124), despre frontierele Bucovinei (Ungureanu 2003b, 143-154) sau consecințele trunchierii acestei provincii istorice, în 1940 (Ungureanu 2006d, 71-88). O altă preocupare a lui Constantin Ungureanu este realizarea unor studii comparative despre populația, sistemul de învățământ, Biserica Ortodoxă din Bucovina și Basarabia sub stăpâniri străine (Ungureanu 2012d, 217-249).

Printre savanții din Republica Moldova care au manifestat un deosebit interes față de demografia contemporană și istoria populației, în special demografia rurală a Basarabiei interbelice, se numără Nicolae Enciu, care a consacrat acestei teme teza de doctor habilitat *Demografia rurală a Basarabiei interbelice* (2003), precum și o serie de studii-monografii și articole (Enciu 1998).

Investigațiile autorului la pe această temă au fost realizate în baza unei abordări inter- și multidisciplinare, oferind prin aceasta o nouă perspectivă procesului de cunoaștere a perioadei interbelice din istoria Basarabiei. În baza unui suport documentar și statistic inedit, a fost demonstrat în premieră faptul că, la finele perioadei interbelice, populația rurală a Basarabiei intrase în procesul de tranziție de la stadiul staționar înalt al evoluției demografice, cu rate înalte de natalitate și de mortalitate, la stadiul timpuriu de expansiune, cu o rată înaltă de natalitate și cu o rată înaltă de mortalitate, dar în descreștere (Enciu 2002). Investigațiile ulterioare ale autorului au condus la elaborarea și editarea monografiei: *Tradiționalism și modernitate în Basarabia anilor 1918-1940. (I) Populația Basarabiei interbelice. Aspecte demografice* (Enciu 2013a).

Principalele contribuții ale autorului în acest domeniu constau în încercarea de depășire sau, cel puțin, de atenuare a caracterului contradictoriu și divergent al discuțiilor asupra importanței și semnificației perioadei interbelice. Astfel, studiul în cauză a urmărit să ofere date obiective și verificabile privind evoluția demografică a Basarabiei în componența statului național unitar român,

rezultat din Primul Război Mondial și confirmat pe plan internațional de Conferința de Pace de la Paris din 1919-1920. Așa cum rezultă din multitudinea datelor invocate și într-o abordare strict demografică, perioada interbelică a însemnat pentru populația Basarabiei următoarele caracteristici esențiale:

1. O rată medie a *natalității* superioară, practic, tuturor provinciilor istorice ale României, inclusiv mediei pe întreaga țară (39,4% în anii 1920-1932 față de media României de 36,0%). Totalul născuților vii în Basarabia anilor 1919-1939 a fost de 2.163.063 copii de ambele sexe, constituind o medie anuală de 103.003 născuți vii. Numărul cel mai mare al născuților vii a fost atestat în 1921 (119.188 în cifre absolute sau 48,8%), în timp ce cota minimă a fost înregistrată în anul 1926 (91.861 născuți vii sau 34,4%) (Enciu 2013b, 55-60).

2. În privința *nupțialității* și *divorțialității* populației Basarabiei între cele două războaie mondiale, se constată o reducere considerabilă a numărului persoanelor căsătorite în totalul populației, proporția bărbaților căsătoriți diminuându-se de la 63,8% din totalul populației masculine în 1897 la 39,6% în 1930, iar cea a femeilor căsătorite, de la 67,9 la 39,5% în aceeași perioadă. Pe parcursul anilor '30, nupțialitatea populației Basarabiei a atestat o cotă maximă de 9,8 la mie de locuitori în 1934, pentru a se reduce la 7,2 la mie în 1939. Respectiv, a sporit numărul populației necăsătorite, proporția în cauză a populației masculine ajungând la 57,5% în 1930, iar cea a populației feminine, la 52,3% (Enciu 2013a, 361).

3. Cu referire la fenomenul demografic al *mortalității*, acesta a prezentat, de asemenea, o tendință de descreștere, care însă a fost mai puțin pronunțată decât tendința de descreștere a natalității. În Basarabia, în decursul celor 21 de ani ai perioadei dintre cele două războaie mondiale (1919-1939), au decedat un total de 1.346.426 de persoane de ambele sexe, constituind o medie de 64.116 decese anual. Grație unei ample acțiuni sanitare desfășurate mai ales în a doua jumătate a anilor '30, de la o proporție de 27,5% a mortalității generale în 1919 s-a ajuns la doar 20,8% în 1939. Comparativ cu anii de până la Primul Război Mondial, progresul era considerabil, însă, pe fundalul țării europene, ratele mortalității generale și, mai ales, ale celei infantile, rămâneau încă la un nivel mult prea ridicat (Enciu 2013b, 60-69).

4. Ceea ce a constituit cu adevărat „punctul în-tunecat” al demografiei interbelice românești, a fost problema *mortalității infantile* și, în special, a mortalității copiilor de până la un an. În România interbelică, inclusiv în Basarabia acelei perioade, în medie fiecare al cincilea copil născut viu murea înainte să fi ajuns la vârsta de un an. Conform aprecierii prof. D. Gusti, în mediul rural, situația era și mai gravă, datorându-se, „pe lângă lipsa de îngrijire medicală, unei serii de factori de ordin cultural și economic”. Este adevărat că, față de perioada anterioară Primului Război Mondial, mortalitatea infantilă în anii postbelici a manifestat o ușoară tendință de ameliorare, de la 32% din numărul total al morților la 22,4%. Cu toate acestea, știind că în aceiași ani mortalitatea infantilă în Franța, bunăoară, era de numai 12% din total, iar în Suedia și Norvegia mureau doar 7 din 100 de născuți vii, mortalitatea infantilă apărea drept exagerată, „probând o stare de mizerie și mai ales de incultură în masa populației noastre” (dr. P. Dedulescu) (Enciu 2013a, 231-240).

5. Referindu-se la *procesele migratorii* din Basarabia interbelică, unul din cunoscuții autori din acea perioadă, Mircea Tiriung menționa că, deși locuitorii acestora stăpâneau încă pământuri care le asigura, „de bine de rău”, existența, totuși, fie din cauza secetei, fie din dorința de a-și asigura un fel mai ușor de viață, s-a putut constata „o însemnată scurgere a lumii rurale spre orașe”. Cele mai intense perioade ale exodului se atestau, de obicei, în timpul marilor secete: „în anii 1922-1923 și 1936-1937, când diagrama evaziunilor a marcat punctele cele mai ridicate, deoarece aceste epoci cuprindeau cumplitele secete din 1921 și 1934-1935”. Conform datelor recensământului din 1930, 84.289 de locuitori ai Basarabiei sau 2,9% dintr-un total de 2.864.402 de locuitori erau plecați în alte provincii ale României interbelice. Conform datelor aceluiși recensământ, din totalul populației de 2.864.402 de locuitori ai Basarabiei, 2.340.845 sau 81,7% erau născuți în localitatea în care au fost recenzați, în timp ce 523.557 de locuitori sau 18,3% din total erau născuți în alte părți decât în localitatea în care au fost recenzați. Totodată, recensământul din 1930 a constatat un total de 84.289 de basarabeni aflați în alte provincii ale României, inclusiv 35.446 în Moldova, 20.838 în Muntenia, 12.022 în Dobrogea, 5.806 în Bucovina, 4.149 în Transilvania, 2.839 în Banat și 1.631 de basarabeni în Crișana-Maramureș (Enciu 2013a, 247-263).

Cu referire la Basarabia interbelică, spre deosebire de emigrările propriu-zise, *migrațiile interne* au avut un caracter mult mai complex și contradictoriu. Pe de o parte, ele constituiau mărturia că Basarabia traversa o perioadă de adaptare la piața muncii din Noua Românie de după 1918; pe de alta însă, migrațiile interne ale populației Basarabiei au fost cauzate de criza profundă în care intrase reforma agrară la finele anilor '20, de neputința acesteia de a atenua suprapopularea agricolă a provinciei. De asemenea, criza reformei agrare a coincis în timp cu declanșarea, la finele anilor '20, a crizei economice mondiale, fapt care a imprimat migrațiilor interne o amploare și mai mare (Enciu 2013a, 362).

6. Cu o rată medie anuală de creștere de 1,41% estimată de Institutul Central de Statistică, populația Basarabiei interbelice a avut o *creștere demografică generală* de 531.209 de persoane de ambele sexe sau 25.295 de persoane anual, evoluând de la 2.642.000 de locuitori în 1918 la 2.864.402 locuitori la recensământul din 29 decembrie 1930 și ajungând la impresionanta cifră de 3.173.209 de locuitori la 1 iulie 1939. Printre elementele favorabile care au contribuit la evoluția demografică a Basarabiei interbelice au fost numărul mare sau crescând al nașterilor și căsătoriilor, în timp ce în rândul celor defavorabile au fost numărul staționar de morți, născuți-morți și divorțuri (Enciu 2013a, 363).

Problematika feminină și gender

Unul dintre cele mai noi domenii de cercetare interdisciplinare în istoriografia modernă a devenit așa-numită „istorie a femeilor”. Interesul pentru problematica feminină a fost cauzată de o serie de factori și, în primul rând, de apariția unei serii de lucrări dedicate noii istorii sociale. Istoria vieții cotidiene, a individului, de multe ori au rămas în afara accentului politic al istoriei. Știința istorică, alături de alte discipline umaniste, precum filosofia, sociologia sau antropologia, are un rol important în compunerea imaginii referitoare la locul și rolul femeii în societate (Ciupală 2006, 75). Scopurile principale ale cercetărilor la tema „Istoria femeii în Evul Mediu și epoca modernă” (Zabolotnaia 2002, 43-52; Зabolотная 2007, 259-263; Zabolotnaia 2007a, 74-85) au fost: imaginea femeilor (Zabolotnaia 2006a, 31-33; Zabolotnaia 2006f, 149-157; Zabolotnaia 2007b, 65-79; Zabolotnaia 2009, 143-149; Зabolотная

2012b, 38-43), viața cotidiană a femeilor (Zabolotnaia 2007d, 86-92; Zabolotnaia 2011a; Зabolотная 2011b, 293-305), statutul juridic al femeilor și reflectarea acesteia în regulamente și acte (Zabolotnaia 2006d, 17-29; Зabolотная 2008, 128-132; Zabolotnaia 2010a, 23-39), femeia și puterea (Zabolotnaia 2012c, 53-62; Zabolotnaia 2012d, 38-58; Зabolотная 2012d, 65-70), statutul social și juridic al femeilor, rolul și forma de participare a femeilor în viața publică și politică a statului (Zabolotnaia 2008b, 16-45; Zabolotnaia 2008, 27-42; Зabolотная 2011a, 86-98; Зabolотная 2012a, 97-105; Zabolotnaia 2012b, 43-50; Зabolотная 2012d, 65-70; Zabolotnaia 2013a, 127-141; Зabolотная 2013a, 227-229), structura familiei și sistemul de relații dintre membrii familiilor, cultura sexuală, educația femeilor, femeile-patroni (Zabolotnaia 2004; Zabolotnaia 2011a; Zabolotnaia 2012a).

Materialele documentare ale epocii, notele și mențiunile călătorilor străini, informațiile cronicarilor și contemporanilor, normele „*dreptului cutumiar*” și legea scrisă demonstrează poziția destul de independentă a femeilor din Moldova medievală. În opinia autorului poziția relativ independentă a femeilor din Moldova se explică prin temeiul juridic istoric format, atât în dreptul scris, cât și în dreptul cutumiar. Statutul juridic, social și de proprietate al femeilor din Moldova în perioada numită a fost excepțională și practic nu a avut analogii în alte țări europene. În special: femeile au drept de proprietate și drept la moștenire egale cu ale bărbaților. Institutele dreptului de moștenire din Moldova în sec. XVI-XVII se deosebeau semnificativ de cele ale sistemelor normelor analogice din țările Europei de Vest și de Est, unde erau restricții severe cu privire la libertatea de exprimare a testatorului, de exemplu, moștenirea preferențială a bărbaților, Institutul prădalniciei (dacă se întrerupea linia masculină, pământul trecea în posesia domnilor) etc. și (dreptul bizantin) (Zabolotnaia 2006b, 253-264; Zabolotnaia 2006d, 17-28; Zabolotnaia 2006e, 404-420; Зabolотная 2008, 128-132; Zabolotnaia 2011a).

Destul de des în documentele de proprietate funciară din sec. al XVI-lea din Moldova erau proprietate femeile, care au primit cărți domnești, confirmând drepturilor asupra pământurilor. Ele puteau vinde și cumpăra pământurile singure și împreună cu soții. Fiicele aveau drept atât la bu-

nuri mobile, cât și la cele imobile ale părinților. În secolele XVI-XVII a fost introdus obiceiul, numit *sinisfora*, conform căruia fiica, care a primit zestre mai devreme, putea participa la moștenirea pământului tatălui (dreptul bizantin) (Zabolotnaia 2006c, 38-42; Zabolotnaia 2007c, 13-26; Зabolотная 2008, 128-132; Zabolotnaia 2008d, 30-41; Зabolотная 2012c, 400-402).

În cazul încheierii căsătoriei femeia rămânea proprietar al bunurilor sale, aduse în familie drept zestre sau dobândite în timpul căsătoriei, zestrea a fost o proprietate independentă. Soțul nu avea dreptul de a administra patrimoniul – a vinde, gaja, schimba, a da un gaj etc. fără acordul soției sale. La baza relațiilor de proprietate a soților era principiul de proprietate separată a soților. Soția putea poseda, folosi și dispune de proprietatea lor, fără a cere permisiunea soțului (dreptul roman) (Zabolotnaia 2007e, 107-113; Zabolotnaia 2008a, 144-152; Zabolotnaia 2011a).

În cazul decesului soției, proprietatea ei era întoarsă înapoi familiei: părinților, fraților și surorilor. Soțul putea moșteni doar după testament. La împărțirea moștenirii copiilor se indica în mod clar de la cine este – de la mamă sau de la tată. După moartea soțului, femeia avea dreptul de a dispune de proprietate la egal cu copiii. În lipsa moștenitorilor, proprietatea trecea familiei soțului ei. Soția devine moștenitoare doar numai după testament. Soția sau fiica moștenea nu numai proprietatea, ci, de asemenea, datoriile defunctului și erau pe deplin responsabile pentru plata lor (Zabolotnaia 2008b, 16-45; Zabolotnaia 2008c, 54-65; Zabolotnaia 2009, 143-149; Zabolotnaia 2010b, 115-121; Зabolотная 2011c, 232-238, 264).

Femeile aveau dreptul de a iniția divorțul. În cazul în care divorțul era inițiat fără acordul soției, în mod fraudulos sau fără cauze rezonabile, femeia păstra toate bunurile și primea toate bunurile soțului ei. La divorț funcționa o regulă, în cazul în care vina era a soției – zestrea și toate bunurile ei, precum și ale copiilor rămâneau soțului ei. Dacă soțul era vinovat, atunci toate bunurile, mobile și imobile, treceau la soția sa (dreptul roman). După divorț, femeile aveau dreptul de a se recăsători. În procesul de judecată femeile aveau dreptul de a apărea în fața instanței în calitate de martori și să-și apere drepturile (Zabolotnaia 2005a, 55-61; Zabolotnaia 2007e, 107-113; Zabolotnaia 2007f, 205-208; Zabolotnaia 2008a, 144-152;

Заболотная 2010a, 126-133; Zabolotnaia 2010a, 23-39; Заболотная 2010b, 9-23; Заболотная 2010a, 126-132; Zabolotnaia 2011b, 87-95).

Istoria familiei din perspectiva studiilor de gen

Studierea problemelor ce țin de *viața familială*, indiferent de epoca, constituie un imperativ al timpului, deoarece face parte din temeiurile societății. Subiectul *istoria familiei*, trasând o nouă linie în istoriografie, o nouă disciplină în știința umanitară (istorie, sociologie, demografie, literatură etc.) deviază de la studierea sferelor politice și economice, și returnează cercetările istorice în direcția factorului uman.

Domeniul de cercetare a drd. Institutului de Istorie D. Cașu îl constituie în special istoria familiei, istoria socială analizată din perspectiva studiilor de gen. În prezent dânsa lucrează la teza de doctorat intitulată: *Familia în RSSM: structură, roluri și stil de viață*. După o trecere în revistă a câtorva cercetări centrate pe studiul de gen, în special cel din URSS (Sofian 2009, 299-304; Cașu 2010a, 200-204), autoarea își centrează atenția asupra analizei statutului femeii (Kamy 2010a, 43-46) și familiei din perspective socio-politice din RSSM (Kamy 2010b, 265-271). Folosind conceptul de „gen” ca un instrument de analiză autoarea s-a axat pe interpretarea socio-istorică a concepției politice asupra familiei și femeii, în ansamblu încercând să reunească istoria socială, sociologia și istoria genului, abordând teoriile macrosociale și analizele centrate pe istoria politică în perioada comunistă (Cașu 2010b, 251-256; Cașu 2012, 143-149). Cercetarea este fixată pe descifrarea formelor de recompunere a instituției familiei și statutului femeii în contextul schimbărilor socio-politice ce au parvenit în Moldova Sovietică.

În urma cercetărilor efectuate autoarea a concluzionat: că promovarea politicii de egalitate a genurilor în RSSM s-a desfășurat pe calea emancipării prin muncă și integrării femeii în câmpul producției; femeia din RSSM este foarte rezervată față de propaganda regimului; noul regim a dat libertăți politice, sociale și economice femeii, dar ele au fost respectate atât timp cât au fost și cele față de alte categorii sociale, adică erau mai mult formale decât cu acoperire reală. Rezultatele cercetării, sistematizarea și analiza materialului documentar a permis reconstrucția unui tablou veridic privind bugetul și consumul mediu ale unei familii din mediul urban și rural.

În istoriografia contemporană a Moldovei merită atenția cercetările în domeniul egalității de gen, efectuate de tânărul istoric Oleg Ursan. Zona de studiu se concentrează în principiu pe istoria Moldovei din 1991 până în 2011. Direcții prioritare de activitate științifică sunt:

- strategiile de gen în Moldova contemporană (Урсан 2012b, 391-394);
- femeile în migrație ca factor de destabilizare a relațiilor de familie (Урсан 2013a, 286);
- factorul feminin în politica moldovenească (Урсан 2012a, 70-76; Ursan 2012, 289-293);
- familia contemporană din Moldova prin prisma „women's studies” (Урсан 2013b, 156-160);
- statutul femeii în societatea moldovenească (Ursan 2013, 205-208).

Remarcabil faptul că obiectivul major al cercetărilor este familia moldovenească contemporană, studiată prin prisma politicilor familiale din Republica Moldova și a recomandărilor internaționale, îndeosebi a UE, cu privire la șanse egale în viața politică, socio-economică și culturală. Instituția familiei din Moldova și valorile ei istorico-culturale, trec printr-o transformare radicală, devenind drept fapt cea mai vulnerabilă categorie a societății. Tocmai de aceea, familia, fiind nucleu al civilizației și rezervorul uman al istoriei, trebuie cercetată mult mai serios decât a fost doar privită până acum.

Toate subiectele de cercetare sunt bazate pe legile și directivele aprobate de Parlamentul Moldovei, hotărârile guvernamentale, precum și recomandările Uniunii Europene.

În articolele sale Oleg Ursan întotdeauna rezumă textul astfel încât subiectul egalității de gen în Moldova este într-o fază relevantă și provocatoare, ce necesită o analiză profundă din punctul de vedere al studiilor istorico-sociologice, istorico-antropologice, socio-psiologice, istorico-etnografice și istorico-juridice.

În prezent, în știința istorică moldovenească atitudinea față de noile direcții de cercetare este ambiguă. În special, tematica feminină cu greu își croiește drum până în prezent. Ca și mai înainte, se vehiculează că istoria feminină nu este de natură științifică, ci mai degrabă este declarativă, ceea ce contribuie la o mai avansată mișcare feministă, și chiar servește unei comande politice în problema

egalității de gen. Foarte des în sfera politică (politicieni, partide politice), întrebările cu privire la statutul juridic și social al femeilor au fost obiectul unor speculații și populism pre-electoral în programele de partid, adresări, pliante etc. Organizațiile sindicale ale femeilor, ca și în „bunele timpuri sovietice” se limitează la cerșirea drepturilor femeilor sau la deplângerea situației femeilor.

În ceea ce privește mediul academic în momentul de față, tematica feminină devine din nou mai „nerelevantă și neactuală”. În prezent, Comisia Superioară de atestare a aprobat doar două teze cu privire la istoria femeilor, cu o perspectivă sumbră de a fi susținute. Nu este publicată nici o revistă științifică tematică, iar în cele existente nu există nici o coloană la această temă. Istoria femeilor nu se predă în școli și instituții de învățământ superior, nu sunt elaborate cursuri universitare, programe speciale de formare a cadrelor didactice etc. Adevărat istoria femeilor se predă în cadrul cursurilor generale universitare, și așa reduse în ultimii ani.

Pe lângă aceasta, dacă în instituțiile de învățământ superior s-au păstrat catedrele de Istorie Universală, la USM activează Laboratorul de Antropologie (face parte din Departamentul de Filosofie și Antropologie), care se ocupă de antropologia clasică (tradițională), ceea ce permite un anumit grad de a evidenția noi domenii ale științei, atunci în 2010, prin hotărârea Consiliului științific al Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei a fost închisă Secția Istorie Universală și Proiectul de antropologie istorică „Practici instituționale, structuri cotidiene și mentalități colective în Moldova și țările din Europa Centrală, de Est și Sud-Est. Explorări de antropologie istorică (sec. XIV - înc. sec. al XXI-lea). Studii și documente” (care, la evaluarea externă, a acumulat cel mai mare scor (190 din 200) dintre toate proiectele instituționale ale Institutului, fiind al cincilea din numărul proiectelor Academiei!). Proiectul prevedea cercetarea unor probleme de istorie a mentalităților colective, structurilor cotidiene și practicilor instituționale, sensibilităților religioase și imaginarului colectiv în Moldova și Europa de Est și Sud-Est în perioada sec. XIV-lea - înc. sec. al XXI-lea, alături de investigarea și punerea în circulația științifică a patrimoniului documentar pe tematicile propuse, pentru a contribui la elucidarea trecutului în dimensiunea *istoriei totale* și a complementa cunoștințele istorice cu subiecte de studiu puțin

elucidate în istoriografia națională. Cercetarea problemelor actuale de istorie a Moldovei, abordate în context est-european, sud-est-european, central-european se propune de efectuat prin aplicarea metodelor și direcțiilor de studiu ale antropologiei istorice.

În scopul de a desființa complet grupul de cercetători: istoria universală, antropologie istorică, studii de gen, s-a decis, „în legătură cu optimizarea științei istorice la etapa actuală să fie create trei secții ale Istoriei Moldovei – Istorie medievală, modernă și contemporană” (anul 2010 - sic!). Toate încercările de a păstra grupurile de lucru privind istoria universală și antropologia istorică au fost distruse printr-o decizie regretabilă a Consiliului Științific al Institutului de Istorie Stat și Drept al AȘM: „*Nu avem nevoie de o așa istorie*”.

Deși arealul cercetărilor în domeniul istoriei sociale s-a extins considerabil, atât din punct de vedere calitativ, cât și cantitativ, totuși observăm unele neajunsuri și deficiențe. În opinia noastră, decalajele istoriografiei naționale în problemele noilor direcții de cercetare în comparație cu producțiile istoriografiei universale (occidentale, americane) au la bază carențe de ordin metodologic și mental. Modificarea orientărilor de cercetare în domeniul științei istorice moderne are loc în paralel cu regândirea intensă a idealului științific al subiectului. Noile direcții presupun extinderea abordărilor, metodelor, conceptelor și modelelor de cercetare istorică ca instrumente pentru îmbunătățirea și dezvoltarea științei istorice (Репина 2011, 9-25; Репина, Зверева, Парамонова 2004, 242). Cu toate acestea, deși conținutul cercetărilor istorice a fost extins semnificativ, practica istoriografică a adus și unele dezamăgiri. În primul rând, destul de des, cercetătorii operează cu date la nivel național și regional, ignorând studiile comparative. În al doilea rând, studiile au caracter descriptiv sau de constatare a materialelor factologice, cu o abordare strict pozitivistă, și nu de evaluare critică. Istoria socială, istoria mentalităților, antropologia istorică plasează în centrul cercetărilor relațiile sociale, omul, percepția și imaginea lumii, sfera vieții cotidiene, sfera imaginarului etc. În al treilea rând, nu există practic nici o cooperare între cercetători, legături instituționale, solidaritate științifică, domină disperarea și individualismul. O trăsătură generală a istoriografiei contemporane este lipsa muncii în echipă, ce are drept consecință pe de o parte o cantonare

în propriul domeniu, pe de alta, imposibilitatea abordării subiectelor complexe, care nu pot fi rezolvate, ca volum și mai ales ca metodologie, de un singur cercetător. Presupunem că anume din această cauză toate noile centre de istorie socială și-au demonstrat a fi inviabile (ULIM, USM, AȘM). O altă lacună a științei istorice contemporane o constituie autoplagiatul. Uneori cercetătorii în goană după indicii cantitativi, publică unul și același material (articole, studii, culegeri etc.) de câteva ori, uneori chiar fiind schimbată denumirea. Acest lucru duce nu numai la profanarea și degradarea științei, dar, de asemenea, la faptul că știința istorică din Moldova își pierde identitatea și competitivitatea pe plan internațional.

În concluzie, trebuie remarcat faptul că fiecare știință istorică națională are o serie de interese prioritare, trăsături regionale și caracteristici naționale și explorează mai întâi de toate istoria națională. A.J. Toynbee scria: „Nu cred că trebuie dublate cercetările mondiale, să repeți fiecare problemă în conformitate cu fiecare noua modă istoriografică” (Тойнби 1991, 41). Istoria trebuie abordată ca și studierea relațiilor umane. Adevăratul său subiect de cercetare este viața societății, cu aspectele interne și externe. O combinație de metode și forme de analiză macro- și microstructură, utilizarea abordărilor „școlii sociale noi”, a ajutat cercetătorii să vadă omul într-o anumită perioadă, situație, viață personală. Lucien Febvre în cunoscuta sa lucrare „*Istoria estei storie*” oferă un răspuns la întrebarea de ce să se cerceteze o nouă istorie socială, istoria cotidianului și mentalității etc. „Istoricul nu trebuie să selecteze fapte... Istoria este o știință despre om, despre trecutul omenirii, dar nu despre lucruri și fenomene... Pentru a face istorie, întoarceți-vă cu spatele spre trecut. Mai întâi de toate, trăiți, interveniți în viață, în diversitatea vieții spirituale. Istorici, fiți geografi! Fiți juriști, sociologi, psihologi” (Февр 1991, 10).

Procesul de suveranitate în spațiul postsovietic în mod nemijlocit a atins dezvoltarea științifică și național-culturală. Lupta pentru independența statală, a generat naționalizarea științei și a schimbat accentele istorice, în special, în domeniul istoriei politice. În majoritatea cazurilor, fluxul de publicații istorice era consacrat temelor etnicității și istoriei naționale. Naționalizarea și suveranizarea propriei istorii, într-un mod oarecare, a provocat limitarea relațiilor științifice. În ultimii ani *Istoria Moldovei* a fost studiată pre-

ponderent din punctul de vedere al evoluției ei interne sau al relațiilor bilaterale cu alte țări vecine. Pentru a contribui la elucidarea trecutului Moldovei în dimensiunea *istoriei universale*, pentru a evidenția particularitățile naționale în contextul universal, este necesar de antrenat un sistem complex de concepte și metode de cercetare afirmate în știința istorică universală. Concentrarea asupra studiilor comparate, aplicare metodelor analizei critice, comparative, istorico-cronologice, analizei critice etc. va permite să demonstrăm istoria Moldovei în particularități, individualizată, personalizată în istoria civilizației europene. Un alt factor foarte important pentru dezvoltarea științei istorice contemporane este necesitatea de colaborare internațională (stagii, burse, conferințe etc.), care oferă posibilități de documentare în arhive, biblioteci și diferite centre științifice din Europa și spațiul postsovietic.

Dar, în opinia noastră, nu trebuie de uitat că istoriografia națională este parte a științei mondiale. Istoria țării nu se limitează doar la granițele geografice și hotare. Studiul istoriei Moldovei, în plan comparativ, și în lumina abordărilor „școlii sociale noi” va pune într-o lumină nouă evenimentelor istorice ale țării, în contextul civilizației europene. Abordarea fundamentală în evaluarea procesului istoric trebuie să fie după următoarele principii: 1. Istoria în afara propagandei și politicii; 2. o istorie nepărtinitoare și neangajată; 3. O istorie bazată numai pe fapte și netendențioasă.

În această etapă, este dificil de a arăta perspectivele științei istorice din Moldova, dar e sigur că procesul de punere în aplicare și introducerea noilor tendințe istorice este ireversibilă și nu poate fi oprit. La acest lucru contribuie internaționalizarea și globalizarea științei. Oamenii de știință dispun de un mecanism puternic de cooperare internațională: proiecte comune de cercetare, burse și stagii, care le permit să lucreze în arhive și biblioteci ale centrelor mondiale de cercetare, forumuri academice (conferințe, seminare, mese rotunde), publicații în prestigioase reviste academice și universitare, școli internaționale etc. Un rol important în aprofundarea și consolidarea cooperării joacă resursele internet, care nu numai facilitează comunicarea, dar, de asemenea, îmbogățesc cunoștințele (internet-biblioteci, site-uri de arhive). Toate acestea permit cercetătorului (indiferent de statutul lui!) de a nu se închide într-un cadru național, ci să se integreze în lumea științei mondiale.

Bibliografie

- Bîrlădeanu 1996:** V. Bîrlădeanu, Interferențe istoriografice în problema „balcanismului”. In: Materialele conferinței științifice internaționale „Relațiile moldo-bulgare în epoca medie și modernă”, Chișinău, 21-23 octombrie 1996 (Chișinău 1996), 76-82.
- Bîrlădeanu 1997:** V. Bîrlădeanu, Secolul XIX românesc: unitate spirituală, efort și model cultural unic. In: Știința, nr. 1-2 (Chisinau 1997), 22-29.
- Bîrlădeanu 1998:** V. Bîrlădeanu, „Apusul” medievalității românești. Problema tranziției culturale din a doua jumătate al secolului XVII. In: Conferința științifico-didactică anuală – ULIM (Chișinău 1998), 23-27.
- Bîrlădeanu 1999:** V. Bîrlădeanu, Considerații privind mentalul colectiv și epocile tranzitare. In: Tezele Conferinței științifice „Symposia Professorum - 1999”, ULIM (Chișinău 1999), 119-123.
- Bîrlădeanu 2000:** V. Bîrlădeanu, Mentalitatea omului medieval. In: Tezele Conferinței științifice „Symposia Professorum - 2000”, ULIM (Chișinău 2000), 33-40.
- Bîrlădeanu 2001a:** V. Bîrlădeanu, Structuri ale mentalității omului medieval. In: Tezele Conferinței științifice „Symposia Professorum - 2001”, ULIM (Chișinău 2001), 23-28.
- Bîrlădeanu 2001b:** V. Bîrlădeanu, Collective Mentalities in Societies in Transition. In: Religion, Society and Education in Post-Totalitarian Societies of Central and South Eastern Europe (Chișinău 2001), 38-42.
- Bîrlădeanu 2001c:** V. Bîrlădeanu, Reader. Doctrină și școli teoretice istoriografice contemporane. Publicație cu suportul OSI-CEP Program, ULIM (Chișinău 2001), 716.
- Bîrlădeanu 2004:** V. Bîrlădeanu, Contribuții la studiul problemei politiciii „rațiunii de stat” în relațiile externe a Țării Moldovei în a doua jumătate a secolului al XVII-lea - începutul secolului al XVIII-lea. In: Analele Universității Libere Internaționale din Moldova. Seria Istorie, vol. 2 (Chișinău 2004), 47-55.
- Bîrlădeanu 2007:** V. Bîrlădeanu, History, ideological mythology and nation-building in the post-soviet Republica Moldova. Interstitio. East European Review of Historical Anthropology: special issue Historical Research and Political Ideology: from Instrumentalisation to Dialog 1 (1), 2007, 107-118.
- Bîrlădeanu 2008:** V. Bîrlădeanu, From Bessarabia to the Republic of Moldova: Mental map to construct symbolical space. In: Crossroads Digest. The Journal for the Studies of Eastern European Borderland, nr. 3 (Vilnius 2008), 95-115.
- Bîrlădeanu 2011:** V. Bîrlădeanu, Sărbătoarea post-totalitară în Republica Moldova (2005-2009): între inginerie identitară sovietică și nation-building. In: (Ed. T. Nicoară) Disciplina socială și modernitatea în societatea modernă și contemporană (sec. XVI-XXI) (Cluj-Napoca: Accent 2011), 544-561.
- Bîrlădeanu 2013a:** V. Bîrlădeanu, From Bessarabia to the Republic of Moldova: Inventing, Constructing and Imagining National Spaces. In: (Eds. U. Brunnbauer, H. Grandits) The Ambiguous Nation. Case Studies from Southeastern Europe in the 20th Century (Munchen: Oldenbourg Wissenschaftsverlag GmbH 2013), 391-421.
- Bîrlădeanu 2013b:** V. Bîrlădeanu, Wine and Speed: The Post-Soviet Holidays in the Republic of Moldova (2001-2009). In: History and Anthropology, vol. 24(1) (London: Routledge 2013), 36-55.
- Bîrlădeanu, Cojocaru 2013:** V. Bîrlădeanu, L. Cojocaru, Război, alcool, identitate. Al Doilea Război Mondial în memoria socială a Republicii Moldova (2001-2009). In: (Eds. A. Mihalache, A. Cioflâncă) Istoria recentă altfel. Repere culturale (Iași: Ed. Universității „Al. I. Cuza” 2013), 877-887.
- Bîrlădeanu, Pawelec, Vashchenko 2008:** V. Bîrlădeanu, T. Pawelec, V. Vashchenko, State of the Art in Psychohistory and Related Fields in Selected Countries of Central and Eastern Europe. Interstitio. East European Review of Historical Anthropology: special issue History versus Metahistory 1(3), 2008, 35-46.
- Cașu 2010a:** D. Cașu, Problema femeii în ideologia și propaganda comunistă: Considerații preliminare. In: Culegerea de articole a Conferinței științifice internaționale a tinerilor cercetători „Republica Moldova în contextul geopolitic contemporan și perspectivele integrării europene” Ed. a IV-a, 16 aprilie, 2010, Chișinău. Secția: Istoria Contemporană și Relațiile internaționale (Chișinău 2010), 200-204.
- Cașu 2010b:** D. Cașu, Sovietizarea Basarabiei și politica față de femei (1944-1945): Crearea adunărilor de delegate. Tyragetia s.n. IV/2, 2010, 251-256.
- Cașu 2012:** D. Cașu, Rezistența femeilor din RSSM față de regimul sovietic, 1944-1950: unele aspecte. In: (Coord. L. Zabolotnaia) Factorul feminin în istorie: culegere de studii și documente. (Chișinău 2012), 143-149.
- Cașu 2014:** D. Cașu, Attempts at Introducing Communist Rituals in the Family Traditions and Holydays: Case Study on Moldavian. In: Codrul Cosminului, vol. 14, no. 1 (Suceava 2014), 56-61.
- Cașu, Pâslariuc 2010:** Ig. Cașu, V. Pâslariuc, Chestiunea revizuirii hotarelor RSS Moldovenești: de la proiectul „Moldova Mare” la proiectul „Basarabia Mare” și cauzele eșecului acestora (decembrie 1943 - iunie 1946). In: Archiva Moldaviae, II (Iași 2010), 275-370.
- Ciobanu 2001:** T. Ciobanu, Aspecte ale structurii sociale a Țării Moldovei în perioada 1774-1817. În baza ținuturilor Sorocea, Orhei Lăpușna. In: Aspecte privind societatea, economia și cultura Moldovei secolele XV-XX (Chișinău 2001), 20-26.

- Ciobanu 2002:** T. Ciobanu, Colonizarea Basarabiei în primele decenii după anexare. In: Caiete de Istorie, nr. 3 (Chișinău 2002), 26-31.
- Ciobanu 2005:** T. Ciobanu, Impactul pandemiei de holeră din anii '30 ai secolului al XIX-lea asupra Basarabiei. Revista de Istorie a Moldovei 4, 2005, 35-45.
- Ciobanu 2006a:** T. Ciobanu, Situația demografică a ținutului Orhei-Lăpușna la începutul anilor treizeci ai secolului al XIX-lea. In: Civilizația medievală și modernă Moldova (Chișinău 2006), 139-150.
- Ciobanu 2006b:** T. Ciobanu, Contribuții la evoluția structurii demografice în ținutul Orhei Lăpușna la sfârșitul secolului al XVIII-lea - începutul secolului al XIX-lea (în baza recensămintelor din anii 1772-1773, 1774, 1803). In: Anuarul Institutului de Cercetări Interetnice, vol. VI (Chișinău 2006), 74-78.
- Ciobanu 2006c:** T. Ciobanu, Considerațiuni asupra căsătoriilor mixte în spațiul carpato-nistrean la începutul secolului al XIX-lea. In: Confesiune și căsătorie în spațiul românesc. Sec. XVII-XXI. Studii de demografie istorică (Arad 2006), 29-39.
- Ciobanu 2007:** T. Ciobanu, Unele categorii socio-fiscale din Basarabia în primele decenii după anexare. In: Satul românesc în context european. Al XXIII-lea Simpozion Național de Istorie și Retrologie Agrară (Onești 2007), 139-138.
- Ciobanu 2013a:** T. Ciobanu, Slujitorii de curte - șerbi aduși în Basarabia la începutul secolului al XIX-lea din guberniile rusești. In: (Coord. V.M. Bohateret, K.M. Dobay) SIRAR – trecut, prezent și viitor. Lucrări științifice publicate cu ocazia celui de al XXIV-lea Simpozion Național de Istorie și Retrologie Agrară din România (Iași 2013), 421-430.
- Ciobanu 2013b:** T. Tudor, Considerații cu privire la organizarea sistemului sanitar și a carantinelor în Basarabia, în primii ani după anexare. In: Republica Moldova între Est și Vest. Opțiunile tineretului la etapa actuală. Conferința științifică internațională (Chișinău 2013), 283-289.
- Ciobanu, Ciobanu 2009:** T. Ciobanu, Gr. Ciobanu, Vasilecău (Chișinău 2009), 330-448.
- Ciupală 2006:** A. Ciupală, Istoria femeii, studiile de gen și provocările istoriografiei românești. In: Revista Istorică, serie nouă, tom. XVII, nr. 1-4 (București 2006), 75-82.
- Enciu 1998:** N. Enciu, Basarabia în anii 1918-1940. Evoluție demografică și economică (Chișinău: Ed. Civitas 1998).
- Enciu 2002:** N. Enciu, Populația rurală a Basarabiei în anii 1918-1940 (Chișinău: Ed. Epigraf 2002).
- Enciu 2013a:** N. Enciu, Tradiționalism și modernitate în Basarabia anilor 1918-1940. Vol. I. Populația Basarabiei interbelice. Aspecte demografice (Chișinău: Ed. Lexon-Prim 2013).
- Enciu 2013b:** N. Enciu, Evoluția demografică a Basarabiei între cele două războaie mondiale. Revista de Istorie a Moldovei 1 (93), 2013, 55-75.
- Felea 1999:** A. Felea, Din istoria mentalităților în Țara Moldovei: imaginea morții în societatea urbană (mijl. sec. XVII - mijl. sec. XVIII). Revista de istorie a Moldovei 1-2, 1999, 66-74.
- Felea 2000a:** A. Felea, Impactul otoman în viața cotidiană și mentalitatea orașenilor din Moldova în perioada mijl. sec. XVII - mijl. sec. XVIII. Revista de istorie a Moldovei 3-4, 2000, 76-85.
- Felea 2000b:** A. Felea, Unele aspecte din cotidianul și mentalitatea orașului medieval din Moldova în a doua jumătate a sec. al XVII-lea - sec. al XVIII-lea. In: Materialele conferinței științifice "Restitutio in integrum", 17 iunie 2000 (Chișinău 2000), 47-50.
- Felea 2003:** A. Felea, Despre imaginea corpului în societatea Țării Moldovei (mijl. sec. XVII - mijl. sec. XVIII). Revista de Istorie a Moldovei 4, 2003, 35-42.
- Felea 2006:** A. Felea, Testamentele – sursă în studierea atitudinilor în fața morții. Tyragetia XV, 2006, 429-436.
- Felea 2007a:** Al. Felea, Alimentația în Țara Moldovei în secolele XVII-XVIII. In: Satul românesc în context european. Al XXIII-lea simpozion național de istorie și retrologie agrară, Bacău, 23-25 august, 2007 (Onești 2007), 387-389.
- Felea 2007b:** A. Felea, Atitudini în fața morții în Țara Moldovei în secolele al XVII-lea - al XVIII-lea. In: Romanoslavica, XLII (București 2007), 257-292.
- Felea 2007c:** A. Felea, Câteva considerații asupra preambulului testamentar în Moldova în sec. XVII - înc. sec. XIX. In: Edificarea statului de drept și punerea în valoare a patrimoniului cultural, istoric și spiritual al Moldovei în context internațional, Conferința anuală a tinerilor cercetători, Chișinău, 29 martie, 2007 (Chișinău 2007), 25-29.
- Felea 2007d:** A. Felea, Discursuri testamentare în Țara Moldovei (sec. XVII - înc. sec. XIX). In: Tradiții și valori culturale la Est de Carpați (sec. XVI-XX) (Chișinău 2007), 79-90.
- Felea 2007e:** A. Felea, The Testamentary Speech in Moldova (18th c. - beginning of 19th c.). In: Democracy vs. Authoritarianism. Abstracts. Warsaw East European Conference 2007 (Warsaw 2007), 27.

- Felea 2008:** A. Felea, Testamentele din Țara Moldovei – continuare a tradiției bizantine. In: *Tradiție și reformă în dreptul românesc. A XVIII-a conferință științifică anuală cu participare internațională (Iași 2008)*, 20-29.
- Felea 2011a:** A. Felea, Procese de judecată în urma prevederilor testamentare în Țara Moldovei și Imperiul Rus (sec. al XVII-lea - înc. sec. al XIX-lea). In: *ProMemoria. Revista Institutului de Istorie Socială*, vol. I, nr. 1-2 (Chișinău 2011), 44-59.
- Felea 2011b:** Al. Felea, Testament – a source of family relations research. The case of Manuc Bey. In: *Codrul Cosminului*, vol. XVII, nr. 1 (Suceava 2011), 73-85.
- Felea 2011c:** Al. Felea, Testamentele Cantemireștilor. Studiu de caz (sec. al XVIII-lea - înc. sec. al XIX-lea). *Tyragetia s.n.* V/2, 2011, 165-184.
- Felea 2011d:** Al. Felea, The theme of forgiveness in testaments and epitaphs in Romanian countries, Rzeczpospolita and the Russian Empire (XVIII century - early XIX century). In: *Codrul Cosminului*, vol. XVII, nr. 2 (Suceava 2011), 177-184.
- Felea 2012a:** Al. Felea, A delicate topic: inability of one of the spouses to pursue a conjugal life. In: *Codrul Cosminului*, vol. XVIII, nr. 2 (Suceava 2012), 381-388.
- Felea 2012b:** Al. Felea, Considerații asupra divorțului în Basarabia în prima jumătate a sec. al XIX-lea. *Tyragetia s.n.* VI/2, 2012, 159-173.
- Felea 2012c:** Al. Felea, Reflections on divorce in Bessarabia in the first half of the nineteenth century: the adultery. In: *Codrul Cosminului*, vol. XVIII, nr. 1 (Suceava 2012), 127-138.
- Felea 2012d:** Al. Felea, Sancțiunea morală a testamentelor emise în Țara Moldovei (sec. XVII - încep. sec. al XIX-lea). Studiu comparativ. In: *Sesiunea științifică a Muzeului Național de Arheologie și Istorie a Moldovei (ediția a XXII-a)*, 11-12 octombrie 2012. Program. *Rezumatele comunicărilor (Chișinău 2012)*, 46-47.
- Felea 2012e:** Al. Felea, Viața privată în paginile testamentelor (secolul al XVII-lea - începutul secolului al XIX-lea). In: *ProMemoria. Revista Institutului de Istorie Socială*, vol. III, nr. 4 (Chișinău 2012) 161-170.
- Felea 2013a:** Al. Felea, Câteva aspecte ale testamentelor din Bucovina (sec. XVII-înc. sec. al XIX-lea). In: *Bogația multiseclară a legăturilor istorice și culturale polono-române (Suceava 2013)*, 72-82.
- Felea 2013b:** Al. Felea, Mixed marriages in Bessarabia in the 1-st half of the 19-th Century: between legislation and reality. In: *Intermarriage throughout, International Conference, Cluj-Napoca, Romania, 5-8 iunie 2013 (Cluj-Napoca 2013)*, 42.
- Felea 2013c:** Al. Felea, Violența în familie în spațiul Pruto-Nistean în prima jumătate a sec. al XIX-lea. *Pontes. Review of South East European Studies* 6-7, 2013, 384-400.
- Lisnic 1999:** A. Lisnic, „Imagina de sine” și „conștiința națională” în Basarabia (Perioada modernă). In: *Probleme ale științelor socio-umane și modernizării învățământului. Rezumate ale comunicărilor (Chișinău 1999)*, 129-130.
- Lisnic 2000:** A. Lisnic, Cu privire la menținerea etnonimului „moldovean” în memoria colectivă a comunității românești din teritoriul dintre Prut și Nistru. In: *Materialele conferinței științifice „Restituo in integrum” (17 iunie 2000)*, ULIM (Chișinău 2000), 41-44.
- Lisnic 2001:** A. Lisnic, Corpul uman și reprezentarea lui în mentalitatea colectivă din perspectivă istorică. In: *Probleme actuale privind perfecționarea sistemului de învățământ din domeniul culturii fizice. Materialele conferinței jubiliare internaționale (Chișinău 2001)*, 327-332.
- Lisnic 2002a:** A. Lisnic, Tipurile mentalităților în istorie. Programă analitică (Chișinău 2002).
- Lisnic 2002b:** A. Lisnic, Profetismul în istorie. In: *Probleme ale științelor socio-umane și modernizării învățământului. Rezumate ale comunicărilor (Chișinău 2002)*, 139-141.
- Lisnic 2002c:** A. Lisnic, Reflecții asupra fenomenului eschatologic „Milenarism” din perspectivă istorică. In: *Materialele conferinței științifice „Restituo in integrum” (iunie 2002)*, ULIM (Chișinău 2002), 35-38.
- Lisnic 2003:** A. Lisnic, Imaginarul social și miturile politice în istorie. Programă analitică (Chișinău 2003).
- Lisnic 2004a:** A. Lisnic, Reprezentările spațiale în mentalitatea colectivă a populației dintre Prut și Nistru în sec. al XIX-lea. In: *Probleme ale științelor socio-umane și modernizării învățământului, Conferința științifică anuală a UPS „I. Creangă”, vol. II (Chișinău 2004)*, 446-450.
- Lisnic 2004b:** A. Lisnic, Bancul ca sursă de cercetare a mentalității colective. In: *Anuarul materialelor științifice a Universității din Tiraspol (Chișinău 2004)*, 117-121.
- Lisnic 2005a:** A. Lisnic, Polemica confesională-expresie a atitudinii religioase (studiu comparat). In: *Religie și Democrație în Moldova (Maribor-Chișinău 2005)*, 167-189.
- Lisnic 2005b:** A. Lisnic, Ștefan cel Mare ca reprezentare în imaginarul social. In: *Buletinul informativ ANTIM*, 2005, nr. 4 (28) (Chișinău 2005), 89-94.
- Lisnic 2006a:** A. Lisnic, Tipurile mentalităților: interpretări istorice și istoriografice. *Revista de Istorie a Moldovei* 1-2 (65-66), 2006, 65-71.

- Lisnic 2006b:** A. Lisnic, Tipurile mentalităților: interpretări istorice și istoriografice. *Revista de Istorie a Moldovei* 3-4 (67-68), 2006, 66-69.
- Lopata, Mastyka, Tarita 2013:** M. Lopata, A. Mastyka, M. Tarita, The deportations from neighbouring Chernivtsy region in 1944-1953 and from the Bricheny, Oknitsa and Edinets regions (Moldova) in 1949-1951 (Chișinău 2013).
- Pâslariuc 1996-1997:** V. Pâslariuc, Marea boierime moldoveană și raporturile ei cu Bogdan vodă al III-lea (1504-1517). In: Ioan Neculce, serie nouă, nr. II-III (Iași 1996-1997), 1-18.
- Pâslariuc 1998:** V. Pâslariuc, Formarea unui mit istoric: Ioan vodă cel Viteaz (1572-1574). In: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova, seria socio-umane* (Chișinău 1998), 52-58.
- Pâslariuc 1999:** V. Pâslariuc, Unele considerații privind politica mării boierimi din Țara Moldovei între anii 1538-1541. In: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova, seria socio-umane* (Chișinău 1999), 240-244.
- Pâslariuc 2001:** V. Pâslariuc, La „rhinocopie” dans la tradition byzantine et post-byzantine. In: *XXe Congrès International des Études Byzantines, Collège de France - Sorbonne, 19-25 août 2001, Pré-actes, vol. III* (Paris 2001), 260.
- Pâslariuc 2002a:** V. Pâslariuc, Rhinocopia în tradiția bizantină și medievală românească. In: *In honorem Ioan Caproșu* (Iași: Ed. Polirom 2002), 95-109.
- Pâslariuc 2002b:** V. Pâslariuc, Chișinăul „de altă dată”. O succintă cronică a vieții cotidiene (1900-1940) pe marginea presei din epocă. In: *Semne identitare. Semnul moldovenesc. Fabrica de memorie* (Chișinău: Ed. Civitas 2002), 1-6.
- Pâslariuc 2003:** V. Pâslariuc, Unele considerații privind prigoana armenilor în timpul lui Ștefan vodă Rareș (1551-1552). In: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova, seria socio-umane* (Chișinău 2003), 50-56.
- Pâslariuc 2005a:** V. Pâslariuc, Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea (Chișinău: Ed. Pontos 2005).
- Pâslariuc 2005b:** V. Pâslariuc, Ascensiunea Movileștilor pe timpul domniilor lui Petru Șchiopul. In: *Simpozioul Internațional Dinastia Movileștilor – interferențe politice și culturale ale elitelor din Europa Centrală și de Est (secolele XVI-XVII). Rezumate* (Chișinău 2005), 11.
- Pâslariuc 2006a:** V. Pâslariuc, La réception du modèle culturelle byzantin dans la construction identitaire de la grande noblesse moldave au XVIe siècle. In: *Proceedings of the 21st International Congress of Byzantine Studies, London 21-26, August 2006, vol. III* (London 2006), 12-13.
- Pâslariuc 2006b:** V. Pâslariuc, Radiografia unui mit istoric românesc sau un tiran trădat: Ioan vodă. In: *Civilizația medievală și modernă în Moldova. Studii in honorem Demir Dragnev* (Chișinău: Ed. Civitas 2006), 62-82.
- Pâslariuc 2006c:** V. Pâslariuc, Unele observații privind tirania, tiranomahia și tiranicidul în secolul al XVI-lea moldovenesc. In: *Studii in honorem Pavel Cocârlă. Studii de istorie medie și modernă* (Chișinău: Ed. Cartdidact 2006), 69-85.
- Pâslariuc 2009a:** V. Pâslariuc, Apariția miturilor istorice românești: cazul Ioan vodă cel Cumplit. In: (Eds. Em. Dragnev, V. Pâslariuc, Ig. Cașu, Y. Josanu) *Metodologia cercetărilor în domeniul studiilor sud-est europene. Studii de caz* (Chișinău 2009), 54-110.
- Pâslariuc 2009b:** V. Pâslariuc, Stăpâniri imperiale și elite locale în sud-estul Europei (sfârșitul secolului al XIV-lea - începutul secolului al XIX-lea). In: (Ed. V. Pâslariuc) *Cursuri la masterat în domeniul studiilor sud-est europene, vol. III, Europa de Sud-Est: elite locale, spiritualitate și simboluri naționale* (Chișinău 2009), 5-40.
- Pâslariuc 2009c:** V. Pâslariuc, „Să fie cercetate și certate pentru aceste fapte”. Păcat și Stat la începutul stăpânirii rusești în Basarabia. Studiu de analiză micro-istorică. *Pontes. Review of South East European Studies* V, 2009, 8-36.
- Pâslariuc 2010:** V. Pâslariuc, Moldova. In: (Ed. St. Berger), *Writing the Nation, vol. I*. In: (Eds. I. Porciani, L. Raphael) *Atlas of the Institutions of European Historiographies 1800 to the Present* (London: Palgrave Macmillan 2010), 97-98.
- Pâslariuc 2011a:** V. Pâslariuc, Chișinău – capitala Republicii Moldova. Anii Independenței. In: (Ed. Șt. Rusu) *Chișinău – Artă, Cercetare în Sfera publică* (Chișinău 2011), 211-216.
- Pâslariuc 2011b:** V. Pâslariuc, Resematizarea spațiului public. Discurs politic și peisaj urban în Chișinău (sfârșitul sec. XVIII - începutul sec. XXI). In: (Ed. Șt. Rusu) *Chișinău – Artă, Cercetare în Sfera publică* (Chișinău 2011), 223-240.
- Pâslariuc 2011c:** V. Pâslariuc, Țarul Alexandru al II-lea declară război Imperiului Otoman la Chișinău. In: *Historia*, nr. 109, ianuarie (București 2011), 42-45.
- Pâslariuc 2011d:** V. Pâslariuc, Cine a devastat Chișinăul în iulie 1941? In: *Historia*, nr. 115, iulie (București 2011).

- Pâslariuc 2011-2012:** V. Pâslariuc, „Apocalipsa după Ștefan”: temeri eshatologice și violență ritualică în timpul domniei lui Ștefan cel Mare. Pontes. Review of South-eastern european history 7-8, 2011-2012, 89-108.
- Pâslariuc 2012a:** V. Pâslariuc, Rușii prezintă anexarea ca pe un act mesianic. In: *Historia*, nr. 125, mai (București 2012), 20-24.
- Pâslariuc 2012b:** V. Pâslariuc, Cum a fost semnat Tratatul de la București. *Contrafort* nr. 5-6, (211-212), mai-iunie 2012.
- Pâslariuc, Dragnev 2002:** V. Pâslariuc, Em. Dragnev, Despre unele practici de mutilare corporală a pretendenților la domnie în Bizanț și Țările Române în Evul Mediu. In: *Raporturile moldo-grecești în contextul relațiilor internaționale: probleme și perspective* (Chișinău 2002), 42-43.
- Pâslariuc et al. 2004:** V. Pâslariuc, D. Dragnev, Em. Dragnev, Ig. Cașu, Ștefan cel Mare și Sfânt în contextul epocii și al posterității (Chișinău: Ed. Civitas 2004).
- Sofian 2009:** D. Sofian, Politica statului sovietic față de familie: etape și repere legislative. *Tyragetia* s.n. III/2, 2009, 299-304.
- Tăriță 2011:** M. Tăriță, Ședința plenarei a III-a a CC al PC (b) al Moldovei. 25-27 iunie 1944. In: *Consolidarea și dezvoltarea statului de drept în contextul integrării europene* (Chișinău 2011), 118-130.
- Tăriță 2012a:** M. Tăriță, Activitatea comisariatului poporului pentru învățământ al RSSM în anul de studii 1944-1945. *Revista de istorie a Moldovei* 1, 2000, 79-96.
- Tăriță 2012b:** M. Tăriță, Aspecte ale activității Uniunii Scriitorilor Sovietici din RSS Moldovenească. 1944-1948. In: *In onoarem Alexandru Moșanu. Studii de istorie medievală, modernă și contemporană a românilor* (Cluj-Napoca 2012), 589-599.
- Tăriță 2012c:** M. Tăriță, Ideologie și literatură în RSS Moldovenească. 1945-1948. *Arhivele Totalitarismului* 3-4, 2012, 17-29.
- Tăriță 2012d:** M. Tăriță, The problem of the Cosmopolitism in Moldavian Soviet Socialist Literature (1949). *Brukenthalia. Romanian Cultural History Review* 2, 2012, 186-190.
- Tăriță 2013a:** M. Tăriță, The opera of George Meniuc under the pressure of the resolution on the journals „Звезда” and „Ленинград” (September-October 1946). *Revista de Istorie a Moldovei* 4, 2013, 40-47.
- Tăriță 2013b:** M. Tăriță, Deportations and Forced Labour. Forms of Remembering in the Villages of Arboreny, Boian and Mahala (Chernivtsy Region, Ukraine). *Interstitio. East European Review of Historical and Cultural Anthropology* IV/1-2, 2012, 125-134.
- Tăriță 2013c:** M. Tăriță, Avatarurile satelor nord-bucovinene în anii 1944-1945. Publicistică, memorii, interviuri. In: *Anuarul Institutului de Istorie, Stat și Drept: Materialele sesiunii științifice anuale, 27 decembrie 2012* (Chișinău 2013), 297-303.
- Ungureanu 1996:** C. Ungureanu, Populația Bucovinei în preajma anexării ei de către Austria. In: *Țara Fagilor*, nr. V (Cernăuți - Târgu-Mureș 1996), 7-19.
- Ungureanu 1997:** C. Ungureanu, Procese migraționiste în Bucovina în perioada administrației militare (1774-1786). *Revista de Istorie a Moldovei* 1-2 (VIII), 1997, 5-18.
- Ungureanu 1999:** C. Ungureanu, Începutul colonizării Bucovinei în perioada administrației militare (1774-1786). In: *Codrul Cosminului*, nr. 5 (Suceava 1999), 127-144.
- Ungureanu 2002:** C. Ungureanu, Alegătorii din Bucovina, către anul 1910. In: *Analele Bucovinei*, anul IX, 1 (București-Rădăuți 2002), 97-124.
- Ungureanu 2003a:** C. Ungureanu, Bucovina în perioada stăpânirii austriece 1774-1918. Aspecte etnodemografice și confesionale (Chișinău: Ed. Civitas 2003).
- Ungureanu 2003b:** C. Ungureanu, Trei variante austriece, din anul 1915, de cedare parțială a Bucovinei României. In: *Analele Bucovinei*, anul X, 1 (București-Rădăuți 2003), 143-154.
- Ungureanu 2003c:** C. Ungureanu, Populația Bucovinei în perioada stăpânirii austriece. In: *Glasul Bucovinei*, an X, 3-4 (Cernăuți-București 2003), 7-21.
- Ungureanu 2003d:** C. Ungureanu, Die Historiographie in der Republik Moldova im vergangenen Jahrzehnt, in Klio ohne Fesseln?. In: (Ed. P. Lang) *Historiographie im östlichen Europa nach dem Zusammenbruch des Kommunismus* (Wien - Frankfurt am Main - Berlin - Bern - Bruxelles - New York - Oxford 2003), 225-236.
- Ungureanu 2003e:** C. Ungureanu, Universitatea austriacă din Cernăuți. In: *Destin Românesc*, an X, 1 (Chișinău 2003), 93-103.
- Ungureanu 2003f:** C. Ungureanu, Populația Transnistriei (1926-1989). In: *Destin Românesc*, an X, 3-4 (Chișinău 2003), 114-142.
- Ungureanu 2004a:** C. Ungureanu, Biserica catolică din Bucovina în perioada stăpânirii austriece. In: *Țara Fagilor*, nr. XIII (Cernăuți - Târgu-Mureș 2004), 23-36.
- Ungureanu 2004b:** C. Ungureanu, Bevölkerung der Bukowina an Ende der 18. Jahrhundert - erste Hälfte des 19. Jahrhunderts. Pontes. Review of South East European Studies I, 2004, 71-86.

- Ungureanu 2005a:** C. Ungureanu, Știința de carte în teritoriile populate de români la începutul secolului XX. In: *Codrul Cosminului*, nr. 11 (21) (Suceava 2005), 75-101.
- Ungureanu 2005b:** C. Ungureanu, Învățământul primar din Bucovina în perioada 1869-1914. In: *Glasul Bucovinei*, an XII, 3 (Cernăuți-București 2005), 7-28.
- Ungureanu 2005c:** C. Ungureanu, Învățământul particular românesc din Bucovina la sfârșitul stăpânirii austriece. *Revista de Istorie a Moldovei* 4 (64), 2005, 83-95.
- Ungureanu 2006a:** C. Ungureanu, Învățământul primar din România, Transilvania, Bucovina și Basarabia la sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea. In: *Revista Istorică*, serie nouă, tom. XVII, nr. 5-6 (București 2006), 109-130.
- Ungureanu 2006b:** C. Ungureanu, Inspectorii școlari din Bucovina în perioada 1869-1918. In: *Glasul Bucovinei*, an XIII, 2 (Cernăuți-București 2006), 23-37.
- Ungureanu 2006c:** C. Ungureanu, Populația din sudul Basarabiei în prima jumătate a secolului al XIX-lea. In: *Caiete de Istorie*, nr. 3 (15) (Chișinău 2006), 16-23.
- Ungureanu 2006d:** C. Ungureanu, Consequences of the Division of Bukovina and of the Repatriation of the Germans from Bukovina. In: *Transylvanian Review*, vol. XV, no. 3 (Cluj-Napoca 2006), 71-88.
- Ungureanu 2007:** C. Ungureanu, Învățământul primar din Bucovina (1774-1918) (Chișinău: Ed. Civitas 2007).
- Ungureanu 2008a:** C. Ungureanu, Die deutschsprachige Czernowitzer Presse über den Grundschulunterricht in der Bukowina. In: *Deutschsprachige Öffentlichkeit und Presse in Mittelost- und Südosteuropa (1848-1948)* (Iași 2008), 379-394.
- Ungureanu 2008b:** C. Ungureanu, Gimnaziul german din Cernăuți (1808-1918). In: *Glasul Bucovinei*, an XV, 3 (Cernăuți-București 2008), 50-71.
- Ungureanu 2009a:** C. Ungureanu, Populația din teritoriul actual al regiunii Cernăuți în perioada 1774-1940. In: (Coord. I. Popescu, C. Ungureanu) *Românii din Ucraina între trecut și viitor*, vol. I. *Românii din regiunea Cernăuți (studiu etnodemografic și sociolingvistic)* (Oradea: Ed. Primus 2009), 77-165.
- Ungureanu 2009b:** C. Ungureanu, Die Bedeutung des Franziszeischen Katasters für die sozio-ökonomische Entwicklung der Bukowina. In: *Transylvanian Review*, vol. XVIII, Supplement no. 1 (Cluj-Napoca 2009), 113-129.
- Ungureanu 2009c:** C. Ungureanu, The Orthodox Gymnasium in Suceava (1860-1918). In: *Codrul Cosminului*, 15 (Suceava 2009), 113-134.
- Ungureanu 2011:** C. Ungureanu, Populația din teritoriul actualei regiuni Cernăuți (1940-2001). In: *Destin Românesc*, an VI (XVIII), nr. 4 (74) (Chișinău 2011), 79-95.
- Ungureanu 2012a:** C. Ungureanu, Gimnaziile din Bucovina. In: *Anuarul Institutului de Istorie, Stat și Drept* (Chișinău 2012), 147-177.
- Ungureanu 2012b:** C. Ungureanu, Populația raioanelor de Est ale Republicii Moldova în 1989 și 2004 (evoluție etnică). In: *Destin Românesc*, an VII (XIX), nr. 3 (Chișinău 2012), 131-144.
- Ungureanu 2012c:** C. Ungureanu, Populația raioanelor de Est ale Republicii Moldova în 1989 și 2004 (evoluție etnică). In: *Destin Românesc*, an VII (XIX), nr. 4 (Chișinău 2012), 86-107.
- Ungureanu 2012d:** C. Ungureanu, Bucovina și Basarabia sub stăpâniri străine: asemănări și deosebiri. In: *200 de ani de la anexarea Basarabiei de către Imperiul țarist: consecințele raptului teritorial pentru românii basarabeni* (Cahul 2012), 217-249.
- Ursan 2012:** O. Ursan, Femeia în politica moldovenească: soluții și perspective. In: *Buletin științific al tinerilor istorici*, *Scriere nouă*, I (VI) (Chișinău 2012), 289-294.
- Ursan 2013:** O. Ursan, Moldovan modern family: between the interest of the government and the priorities of the citizens. In: *ProMemoria. Revista Institutului de Istorie Socială*, nr. 5-6 (Chișinău 2013), 205-208.
- Zabolotnaia 2002:** L. Zabolotnaia, Situația femeilor din Moldova în evul mediu. Imaginea, statutul social, drepturile și obligații (sec. al XVI-lea - mijlocul sec. al XVII-lea). In: *ROMANIA: A Crossroads of Europe. The Center for Romanian Studies* (Iași - Oxford - Palm Beach - Portland 2002), 43-52.
- Zabolotnaia 2004:** L. Zabolotnaia, Raporturile dinastice și rolul „diplomației de mariaj” în relațiile moldo-polone în a doua jumătate a secolului al XIV-lea - mijlocul secolului al XVII-lea (Chișinău 2004).
- Zabolotnaia 2005a:** L. Zabolotnaia, Les droits des femmes de Moldavie en Moyen Âge. In: *Wschodni Rocznik Humanistyczny*, tom II (Lublin - Radzyń Podlaski - Siedlce 2005), 55-61.
- Zabolotnaia 2005b:** L. Zabolotnaia, Dreptul femeilor la divorț în Moldova Medievală (secolele XVI- XVII). *Tyragetia* XIV, 2005, 148-154.
- Zabolotnaia 2006a:** L. Zabolotnaia, Images of man and woman. Medieval Moldova as described by the missionaries (XVII-XVIII c.). In: *Celebration and every day life in the Grand Duchy of Lithuania and its context. Papers abstracts* (Vilnius 2006), 31-33.

- Zabolotnaia 2006b:** L. Zabolotnaia, Între lege și obicei. In: Rumuni i Polacy w Europie. Historia i dzień dzisiejszy (Suceava 2006), 253-264.
- Zabolotnaia 2006c:** L. Zabolotnaia, Impactul dreptului bizantin asupra legislației Țărilor Române. In: Materialele conferinței „Relațiile moldo-elene din adâncul secolelor” (Chișinău 2006), 38-42.
- Zabolotnaia 2006d:** L. Zabolotnaia, Dreptul femeilor la proprietate și moștenire. Revista de Istorie a Moldovei 1-2, 2006, 17-28.
- Zabolotnaia 2006e:** L. Zabolotnaia, Unele considerații asupra testamentului Mariei Cneajna, fiica lui Ștefan cel Mare. In: Civilizația medievală și modernă Moldova. Ediție specială (Chișinău 2006), 404-420.
- Zabolotnaia 2006f:** L. Zabolotnaia, Chipul femeii din Moldova reflectat în documentele interne și relatările străinilor. Tyragetia XV, 2006, 149-157.
- Zabolotnaia 2007a:** L. Zabolotnaia, Femeile în Moldova medievală (sec. XVI-XVII). Revista de Istorie a Moldovei 4, 2007, 74-85.
- Zabolotnaia 2007b:** L. Zabolotnaia, Viziunile contemporanilor asupra particularităților femeilor din Moldova în Evul Mediu. In: Tradiții și valori culturale la Est de Crapați (sec. XVI-XX). Materialele conferinței științifice (Chișinău 2007), 65-79.
- Zabolotnaia 2007c:** L. Zabolotnaia, Influențe bizantine în dreptul de proprietate în Moldova medievală (Отражение византийского законодательства на имущественные права средневековой Молдовы). In: Материалы научной конференции „Предпосылки зарождения греческой античной культуры и ее значение для европейской цивилизации” (III-e издание) (Chișinău 2007), 13-26.
- Zabolotnaia 2007d:** L. Zabolotnaia, Un document necunoscut despre viața privată. Un act de divorț din 1795. Revista de Istorie a Moldovei 3, 2007, 86-92.
- Zabolotnaia 2007e:** L. Zabolotnaia, Condiții de încheiere a căsătoriei în Evul Mediu. Studiu comparativ. Tyragetia s.n. I/2, 2007, 107-113.
- Zabolotnaia 2007f:** L. Zabolotnaia, Femeia și condiții de încheiere a căsătoriei în Evul Mediu. In: Satul românesc în contextul european. Materialele al XXIII-lea simpozion național de istorie și retrologie agrară (Bacău 2007), 205-208.
- Zabolotnaia 2008a:** L. Zabolotnaia, Considerații privind divorțul lui Alexandru cel Bun cu Ryngalla-Anna. Revista de Istorie a Moldovei 1, 2008, 144-152.
- Zabolotnaia 2008b:** L. Zabolotnaia, Între politică și destin. Ruxandra, fiica lui Vasile Lupu, văzută prin prisma seculară a istoriei. Revista de Istorie a Moldovei 3, 2008, 16-45.
- Zabolotnaia 2008c:** L. Zabolotnaia, Unele fragmente din viața privată a Movilencelor Maria și Anna. In: Współnocie narodów i kultur. W kręgu relacji polsko-rumuńskich. Materiały z sympozjum. Comunitatea popoarelor și culturilor. În lumea relațiilor polono-române. Materialele simpozionului (Suceava 2008), 54-68.
- Zabolotnaia 2008d:** L. Zabolotnaia, Influențe bizantine în dreptul de proprietate. In: Moldova medievală. Tradiție și reformă în dreptul românesc. Anuar, tomul XIV-Drept (Iași 2008), 30-41.
- Zabolotnaia 2008e:** L. Zabolotnaia, Movilencele și descendenții. Pagini necunoscute. Unele contribuții la genealogia descendenților lui Ieremia Movilă. Tyragetia s.n. II/2, 2008, 27-42.
- Zabolotnaia 2009:** L. Zabolotnaia, The image of man and woman in Moldova in the eyes of catholic missionaries between the XVIth - XVIIIth centuries. In: Celebrations and everyday life in the Grand Duchy of Lithuania and its contexts. Acta Academiae Artium Vilnensis 54 (Vilnius 2009), 143-149.
- Zabolotnaia 2010a:** L. Zabolotnaia, Statutul social și situația juridică a femeilor în procesul de divorț în Țările Române (sec. al XVII-lea). In: (Coord: C. Pădurean, I. Bolovan) Studii de demografie istorică (sec. XVII-XXI) (Arad: Ed. Gutenberg Univers 2010), 23-39.
- Zabolotnaia 2010b:** L. Zabolotnaia, Ślub księcia Janusza Radziwiłła z Marią Lupu widziany oczyma im współczesnych. In: Relacje polsko-rumunskie w historii i kulturze. Materiały z sympozjum (Suceava 2010), 115-121.
- Zabolotnaia 2011a:** L. Zabolotnaia, Femeia în relațiile de familie din Țara Moldovei în contextul european până la începutul sec. al XVIII-lea (Căsătorie, logodnă, divorț). Istoria la feminin (Chișinău: Ed. Pontos 2011).
- Zabolotnaia 2011b:** L. Zabolotnaia, Terms of Marriage between individuals of non-orthodox faith in the Russian Empire (On the Basis of the Letters of Nicholas I „Law on marriage alliance”). In: Codrul Cosminului, 1 (Suceava 2011), 87-95.
- Zabolotnaia 2012a:** L. Zabolotnaia (coord.), Factorul feminin în istorie. Women’s factor in history. Женский фактор в истории: Culegere de studii și documente, AȘM-USM (Chișinău 2012).
- Zabolotnaia 2012b:** L. Zabolotnaia, The story of the courtship of Catherine “the Circassian”, the second wife of the prince Vasile Lupu. In: Codrul Cosminului, XVIII, no. 1 (Suceava 2012), 43-50.
- Zabolotnaia 2012c:** L. Zabolotnaia, Women and power in the history of the Asan dynasty. Tyragetia s.n. VI/2, 2012, 53-62.

- Zabolotnaia 2012d:** L. Zabolotnaia, Dinastia Asan. Moștenirea puterii politice pe linie feminină în Bulgaria (sec. XII-XIV). In: (Coord. L. Zabolotnaia) Factorul feminin în istorie. Women's factor in history. Женский фактор в истории: Culegere de studii și documente (Chișinău 2012), 38-58.
- Zabolotnaia 2013:** L. Zabolotnaia, The Impact of the Ottoman Factor on the Status of Women in the South-Eastern European Countries in the Middle Ages through Historiography Perspectives. In: Codrul Cosminului, XX, no. 1 (Suceava 2013), 127-141.
- Бырладяну 2004:** В. Бырладяну, Константы политической культуры и эволюция общественного сознания в период постсоветских трансформаций в Республике Молдова. В: Перекрёстки. Журнал Исследований Восточноевропейского Пограничья, №1-2 (Минск 2004), 61-66.
- Бырладяну 2010:** В. Бырладяну, О некоторых практиках символического отграничения и осмысления новых территорий в Российской империи в первой половине XIX-го века. В: Историческое пространство. Проблемы истории стран СНГ, №1 (Москва: Наука 2010), 15-20.
- Заболотная 2007:** Л. Заболотная, Некоторые аспекты гендерной истории Молдовы в средневековье и раннее Новое время (XVI-XVIII вв.). В сб.: Актуальные проблемы из исторического прошлого и современности в общественно-гуманитарных и социо-религиоведческих науках Беларуси, ближнего и дальнего зарубежья, т. 2 (Витебск 2007), 259-263.
- Заболотная 2008:** Л. Заболотная, Правовое положение женщин в средневековой Молдове. Гендерное равноправие в России. В: Материалы международной конференции „Правовое положение женщин в России: вчера, сегодня, завтра”. Программа международной конференции Санкт-Петербург, 21-23 марта 2008 года (Санкт-Петербург: Алетейя 2008), 128-132.
- Заболотная 2010a:** Л. Заболотная, Условия заключения брака лицами не православного вероисповедания в Российской империи в XIX веке (На основе грамоты Николая I «Закон о союзе брачном»). В сб.: Женская история и современные гендерные роли: переосмысливая прошлое, задумываясь о будущем, том 1. Институт этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая, РАИЖИ (Москва 2010), 126-133.
- Заболотная 2010b:** Л. Заболотная, Имели ли женщины право на развод в XV-XVII вв.? В сб.: Социальная история. Семья в раннее новое время. Ежегодник. Центр социальной истории Института всеобщей истории РАН Междисциплинарный центр изучения истории, экономики и общества. Центр экономической истории Исторического факультета МГУ им. М.В. Ломоносова, Институт этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая РАН, Институт российской истории РАН (Санкт-Петербург: Алетейя 2009), 9-23.
- Заболотная 2010c:** Л. Заболотная, Гендерная стратегия в современной политике Молдовы. В сб.: Власть, этнос, семья: гендерные роли в XXI веке. Институт этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая, РАИЖИ (Москва 2010), 82-89.
- Заболотная 2011a:** Л. Заболотная, Женщина и власть в истории господствующих династий средневековой Сербии (Неманичей и Хребеляновичей). В: (Red. J. Paszkiewicz, Z. Pentek) Stereotypy Bałkańskie. Księga jubileuszowa Profesor Ilony Czamańskiej. Instytut Historii UAM (Poznań 2011), 86-98.
- Заболотная 2011b:** Л. Заболотная, Сведения современников о свадьбе Руксандры и Тимуша Хмельницкого. В: Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. Материали XX Международной конференции в центре Памяткознатства в Киеве 23-24 марта, том 2. Институт Национальной Истории Украины (Киев 2011), 293-305.
- Заболотная 2011c:** Л. Заболотная, Незаконорожденные дети и их право на наследование в Молдове в XVII веке. В сб.: Частное и общественное: гендерный аспект, том 1. Институт этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая, РАИЖИ (Москва 2011), 232-238.
- Заболотная 2012a:** Л. Заболотная, Женщина и власть в странах юго-восточной Европы в XIV веке (На примере династии Шишманов). В: Образование, наука, производство и управление. Материалы всероссийской научно-практической конференции с международным участием. Сборник научных и научно-методических докладов, том V, №1 (Старый Оскол 2012), 97-105.
- Заболотная 2012b:** Л. Заболотная, Образ молдавской женщины средневековья и раннего нового времени глазами очевидцев. В сб.: Историческое пространство. Проблемы истории стран СНГ, №4 (Москва 2012), 38-48.
- Заболотная 2012c:** Л. Заболотная, Мужчина и женщина в системе брачно-имущественных отношений или скрытая власть денег. В сб.: Женщины и мужчины в контексте исторических перемен, том I. Институт этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая РАН, РАИЖИ (Москва 2012), 400-402.
- Заболотная 2012d:** Л. Заболотная, Роль женского фактора в истории господствующих династий средневековой Сербии. (На основе летописей и родословцев). В: (Coord. L. Zabolotnaia) Factorul feminin în istorie. Women's factor in history. Женский фактор в истории: Culegere de studii și documente (Chișinău 2012), 65-70.

- Заболотная 2013a:** Л. Заболотная, Женская история в странах юго-восточной Европы в период Османского владычества. Историографический аспект. В: Российская гендерная история с «юга на запад»: прошлое определяет настоящее. Материалы Шестой международной научной конференции Российской ассоциации исследователей женской истории, том 2 (Нальчик-Москва 2013), 227-229.
- Заболотная 2013b:** Л. Заболотная, Российское законодательство XIX века о заключении брака между лицами не православного вероисповедания. В: (Ред. Н.С. Нижник) Правовая система России: традиции и инновации. Материалы X всероссийской научно-теоретической конференции. Санкт-Петербург, 25-27 апреля 2013 г., ч. II. Санкт-Петербургский университет МВД России (Санкт-Петербург 2013), 212-217.
- Кашу 2010a:** Д. Кашу, Политика гендерного равенства в советской Молдавии (в первые послевоенные годы). В: Femeile din Moldova. Conferința republicană științifico-practică, Chișinău, 25 martie 2010 (Chișinău 2010), 43-46.
- Кашу 2010b:** Д. Кашу, Внедрение коммунистических ритуалов в семейные традиции и обряды: на примере МССР. В сб.: III-я Международная научная конференция РАИЖИ „Женская история и современные гендерные роли: переосмысливая прошлое, задумываясь о будущем” (Москва 2010), 265-271.
- Репина 2011:** Л. Репина, Историческая наука на рубеже XX-XXI вв. (Москва: Кругъ 2011).
- Репина, Зверева, Парамонова 2004:** Л. Репина, В. Зверева, М. Парамонова, История исторического познания (Москва: Дрофа 2004).
- Тойнби 1991:** А.Дж. Тойнби, Постигание истории. Сборник (Москва 1991).
- Урсан 2012a:** О. Урсан, Женщина в молдавской политике: решения и перспективы. В: (Coord. L. Zabolotnaia) Factorul feminin în istorie. Women’s factor in history. Женский фактор в истории: Culegere de studii și documente (Chișinău 2012), 70-76.
- Урсан 2012b:** О. Урсан, Гендерное образование в Молдове: возможности, качество и перспективы. В сб.: Женщины и мужчины в контексте исторических перемен, т. 1 (Москва-Тверь 2012), 391-394.
- Урсан 2013a:** О. Урсан, Глобализация и кризис молдавской семьи. В: X конгресс этнографов и антропологов России. Тезисы (Москва 2013), 286.
- Урсан 2013b:** О. Урсан, Социальный статус женщины в современном молдавском обществе. В: Материалы Шестой международной научной конференции Российской ассоциации исследователей женской истории, 3-6 октября 2013, т. 1 (Москва-Нальчик 2013), 156-160.
- Февр 1991:** Л. Февр, Бои за историю (Москва 1991).
- Феля 2011:** А. Феля, Разводы в Бессарабии в первой половине XIX века - между нормой и реальностью. В: Частное и общественное: гендерный аспект, том 1. Материалы 4 международной конференции Российской ассоциации исследователей женской истории и Института этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая РАН, 20-22 октября 2011 года, Ярославль (Москва 2011), 264-270.
- Феля 2012a:** А. Феля, Повседневная жизнь и завещания. В: Наукові записки з української історії. Збірник наукових статей, випуск 29 (Переяслав-Хмельницький 2012), 58-62.
- Феля 2012b:** А. Феля, Закрытая тема: половое бессилие супруга как мотив для развода в Бессарабии первой половины XIX века. В сб.: Женщины и мужчины в контексте исторических перемен. Материалы пятой Международной научной конференции Российской ассоциации исследователей женской истории и Института Н.Н. Миклухо-Маклая РАН, 4-7 октября 2012 Тверь, том 1 (Москва-Тверь 2012), 426-429.
- Феля 2012c:** А. Феля, Завещание Пембы Манук-Бей и борьба родственников за ее имущество. В: (Coord. L. Zabolotnaia) Factorul feminin în istorie. Women’s factor in history. Женский фактор в истории: Culegere de studii și documente (Chișinău 2012), 227-234.

New research areas in the modern historical science of Moldova. Results and Prospects

Abstract

After the collapse of the USSR, with the independence of the former Soviet republics there established a period characterized by historians as a transition from a totalitarian to a democratic regime. In each of the republics the transition period was characterized according to its internal characteristics and consistent patterns and in dependence of national and historical peculiarities of development as well as external factors. However, we can note the similarities of *post-Soviet syndrome*. First, there is an upsurge of interest in *national history* and *the nationalization of history* in all CIS countries. Secondly, the science of history goes through a painful stage of reevaluation of many facts and events, there has changed the political emphasis in historical studies. The problem of national

revival became the main task of the historians. Third, fundamental importance in modern historical science has *the factor of expansion of historical research*.

Since the mid-1990s, on the border of millennia, there has emerged a series of papers (theses, articles, monographs, documents etc.) focused on the new, western trends in historical scholarship – historical anthropology, intellectual history, the history of the individual, gender history, etc. The younger generation of historians especially helped the development of the new areas. Natural interest of historians to these research entailed serious methodological consequences – an interdisciplinary approach, the search for synthesis through diversity, civilization, historical and cultural approach, etc. New social history has become explored through the prism of historical anthropologism. A human, his way of thinking and behavior, lifestyle, spirituality, mentality and everyday life became the subject of research, and anthropological method has proved itself in the heart of the problem of human history.

An important place in contemporary debates takes the problem of *interpretation of historical facts* and *rewriting of history*. However, in our view, the question of rewriting of history should be differentiated. On the assumption of academic, scientific positions, through the introducing new historical documents, new methodological approaches there occurs *the rewriting of history*. But a feature of the fundamental historical scholarship is that the historical facts should serve science, not politics. At the same time, the real political science is impossible without history. Politicized history becomes declarative and futile. There are many different estimates of a single event or process. Therein lies the strength and weakness of history, but we must remember that history is a science, not an appendage of politics and an instrument of politicians.

Новые направления современной исторической науки Молдовы. Итоги и перспективы

Резюме

После распада СССР, с обретением независимости бывшими союзными республиками установился период, который характеризуется историками как переходный от тоталитарного режима к демократическому. В каждой из республик переходный период протекал согласно своим внутренним особенностям и закономерностям и определялся как национально-историческими особенностями развития, так и внешними факторами. Однако можно отметить и общие черты *постсоветского синдрома*. Это, во-первых, всплеск интереса к *национальной истории* и *национализации истории* во всех странах СНГ. Во-вторых, сама историческая наука проходит болезненный этап переоценки многих фактов и явлений, поменялись политические акценты в исторических исследованиях. Основной задачей историков стали проблемы национального возрождения. В-третьих, в современной исторической науке принципиальную важность имеет *фактор расширения исторических исследований*. С середины 90-х годов, на рубеже тысячелетий появилась серия работ (диссертаций, статей, монографий, сборников документов и т.д.), ориентированных на новые, прозападные направления в исторической науке – историческую антропологию, интеллектуальную историю, историю индивида, гендерную историю и др. Развитию новых направлений особенно способствовало молодое поколение историков. Закономерный интерес историков к данным исследованиям повлек за собой серьезные последствия методологического плана – междисциплинарный подход, поиск синтеза через многообразие, цивилизационный, историко-культурный подход и т.д. Новая социальная история стала исследоваться не в ракурсе общественных движений, а через призму исторического антропологизма. Человек, его образ мышления и поведения, образ жизни, духовность, ментальность и повседневность стали предметом исследований, а антропологический метод утвердил себя в центре проблемы истории человека. Важное место в современных дискуссиях занимает проблема *интерпретации исторических фактов* и *переписывания* истории. Однако, на наш взгляд, вопрос о переписывании истории должен быть дифференцирован. Исходя из академических, научных позиций, при вводе в оборот новых исторических документов, новых методологических подходов происходит *переписывание* истории. Но особенность фундаментальной исторической науки состоит в том, что исторические факты должны служить науке, а не политике. В то же время, настоящая политология невозможна без истории. Политизированная история становится декларативной и бесперспективной. Есть много разных оценок одного события или процесса. В этом сила и слабость истории, но надо помнить, что история это наука, а не придаток политики и инструмент политиков.

24.02.2012

Dr. Lilia Zabolotnaia, Institutul de Istorie al AȘM, 31 August 1989, 82, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: lilia_zabolotnaia2000@yahoo.com